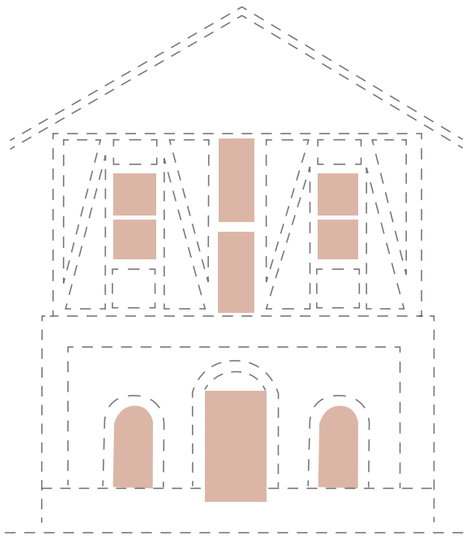

Huta Etelka

pamiatková obnova a konverzia industriálneho areálu

Bc. Natália Zaťková

predmet: 2_AT3_A

garant predmetu: prof. Ing. arch. Pavel Gregor, PhD.

vertikálny ateliér: **Pauliny - Hrašková - Terao Vošková**
ústav**:** ÚDTAOP

Ing. arch. Pavol Pauliny, PhD.
doc. Ing. arch. Nadežda Hrašková, PhD.
Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD.

6. ročník
ZS 2022/2023

Zadanie ateliérovej práce rieši areál huty Etelky v Nižnej Slanej. Najhodnotnejšími objektami je vysoká pec s úpravňou a elektráreň, ktoré sú pamiatkou po železnom rozmachu na Gemeri. Tieto objekty je potrebné obnoviť a vhodne adaptovať. Súčasťou zadania je aj zhodnotenie stavu a možností adaptácie zvyšných budov v areály. Výsledkom má byť fungujúci celok s potenciál na priaznivú budúcnosť.

Charakteristika huty Etelky

Riešený areál sa nachádza v regióne Gemer v obci Nižná Slaná neďaleko Rožňavy. Región je známy svojou baníckou a železnou minulosťou. Najhodnotnejšie objekty riešeného areálu huty sú pamiatkou po priemyselnom železnom rozmachu.

Hutu Etelku dal postaviť gróf Emanuel Andrássy v roku 1867. Bola rozsiahlym a prosperujúcim podnikom. V roku 1900 Syn Emanuela Gejza Andrássy predal hutu a bane Rimamuránsko - Šalgotarjánskej železorudnej účastinárskej spoločnosti. O 10 rokov neskôr bola huta Etelka upravená n a mokrú gravitačnú úpravovňu rudy, ktorá však neuspela. Priestory boli využívané ako sklady.

Areál chátra a zarastá náletovou zeleňou. Aktuálne je vo vlasníctve n.o. Barbora, ktorá sa postarala o oplotenie a vyčistenie areálu. Súčasne pracuje na projekte pre konverziu areálu.

Charakteristika pamiatkových hodnôt

Najhodnotnejšími objektmi je vysoká pec s pristavanou úpravovňou a elektráreň. Uchovávajú v sebe hodnoty urbanistické, architektonické, technické, umelecko-remeselné, historické aj spoločenské. Zvyšné budovy pôvodnej funkcie boli časom zbúrané alebo nahradené inými. Súčasťou areálu sú teda aj mladšie objekty, ktoré nedisponujú toľkými hodnotami . Ich funkcia súvisí s poslednou funkciou areálu - obslužnou Železorudných baní.

Ciele návrhu

Areál huty nesie v sebe svojimi hodnotami nadregionálny význam. Je venovaní návštevníkom, ktorých zaujíma technická pamiatka, procesy výroby, nadväznosť na rod Andrássyovcov aj geologicko-banícke náležitosti sprevádzajúce hútnictvo všeobecne. Pre oživenie územia je návrh venovaný aj miestnym, ktorý tu môžu tráviť svoj voľný čas. Návrh podporuje aj lokálny remeselno-kreatívny priemysel, napr. OZ Gemerskí umelcov priestormi pre súčasné umenie svojími priestormi dielní a galérie. Existujúce budovy vytvárajú priestory plôch, kde sa budu usporiadúvávať exteriérové menšie predstavenia, diskusie alebo koncerty pre miestnych aj nadregionálnych návštevníkov.

Architektoncko-urbanistické riešenie

Huta sa nachádza pri hlavnej ceste, ktorá vedie z Rožňavy do Popradu. Hlavný vstup je situovaný v mieste pôvodného, ktorý zabezpečuje nástup na pozemok z dola, tak aby pre návštevníka bola postupne odhaľovaná dominanta areálu - vysoká pec. V jeho blízkosti je umiestnené aj parkovisko na susednej parcele ktorá je vo vlastníctve rovnakých osôb. Druhý existujúci vjazd na pozemok priamo z hlavnej cesty je zrušený z dôvodu narúšania prevádzky. Nahrádza ho vjazd umiestnený na okraji pozemku.

V rámci areálu dochádza ku zmenám pri existujúcich budovách. Stavba, ktorá je bez hodnôt a jej priestor je zle adaptovateľný (zbrojnica) je odstránená. Novostavba umiestnená na mieste predošlej s inou výškou a šírkou hmoty je taktiež odstránená pre jej rušivý výraz a konkurovanie objektu vysokej pec. Jej materiál bude v čo najväčšej miere využitý pre novostavbu v ideálnejšej polohe pri hlavnom vstupe. V severnej časti pozemku vznikne väčšia zelená plocha s využitím pre park a náučný chodník.

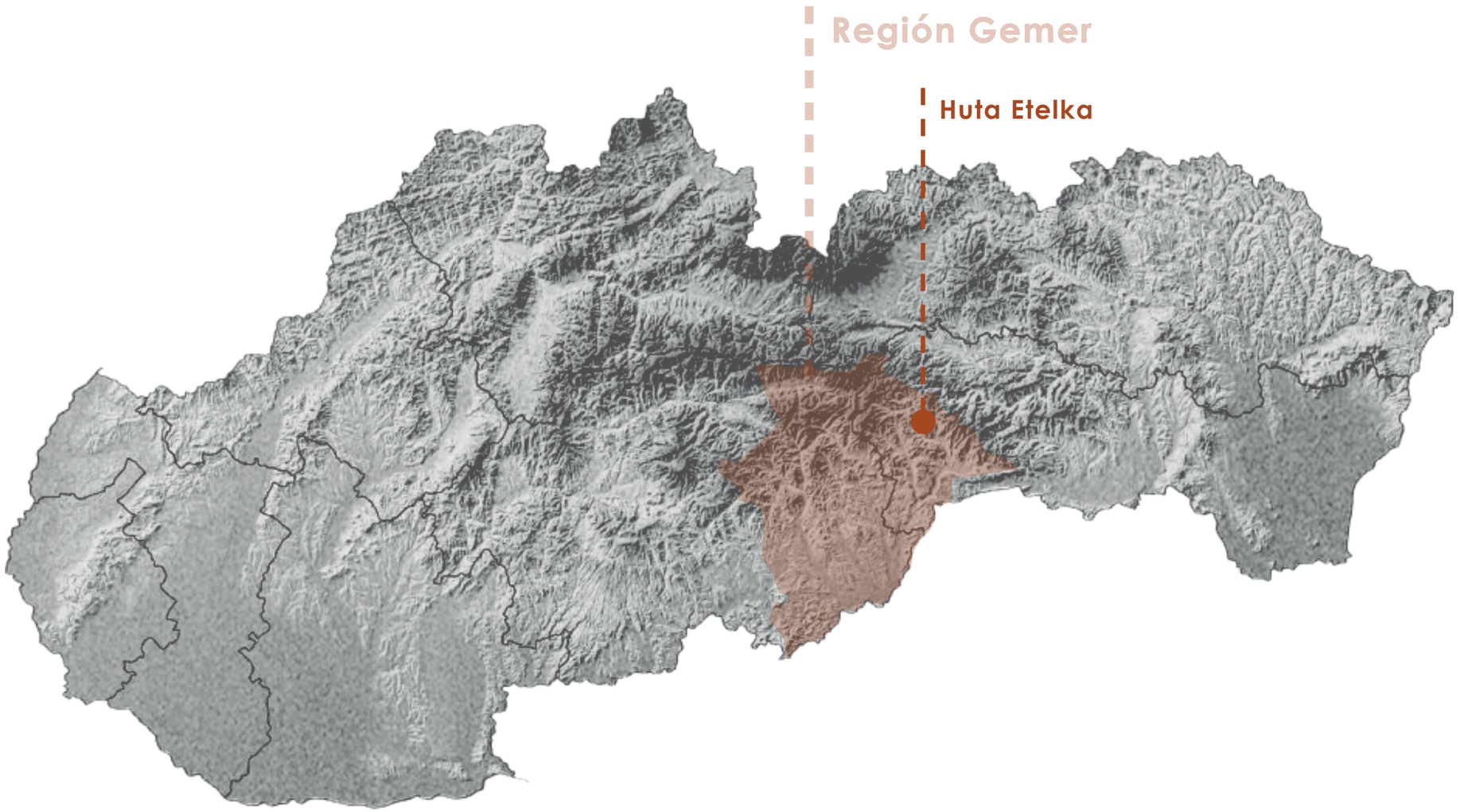
Prevádzka

Prístup do areálu pre návštevníkov je možný cez hlavný vstup. Vstup do areálu je voľný no kontrolovaný. Pri záujme o expozíciu a návštevu interiérov je potrebné objednať si sprievodcu v budove novostavby infopointu umiestnenej hneď pri vstupe. Druhý vjazd je určený pre zamestnancov vrchnej terasy a pre umelcov pracujúcich v dielňach.

Návrh obnovy a prezentácie hodnôt

Objekt vysokej pece a úpravne sú technickými pamiatkami. Na základe existujúcich hodnôt sa s rovnakou vážnosťou bude pristupovať ku objektu elektrárne. Fasády budu upravené podľa výskumov a do poslednej dochovanej hodnotnej etapy. V interiéri sa doplňujú konštrukcie mimo tie povodné, ktoré sú potrebné pre sprístupňenie a bezpečnosť. Zvyšným objektom sa prinavracia a zachováva pôvodný výraz len čiastočne.

sprievodná správa

Východné Slovensko, Košický kraj, Rožňava, **Nižná Slaná**, Nižnoslanská Baňa

lokalizácia

Región Gemer

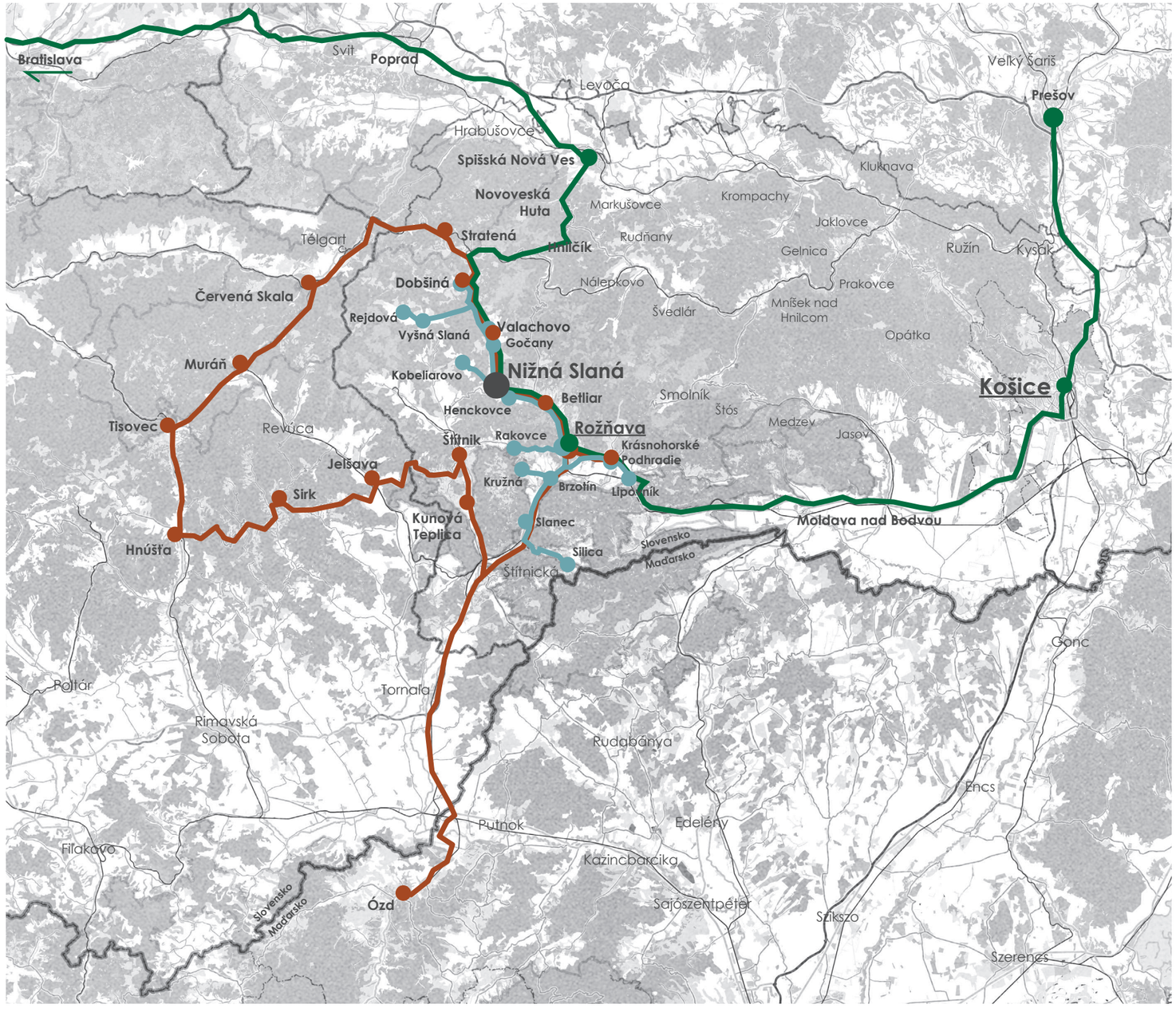
V minulosti bol región významný najmä kvôli baníctvu, ťažili sa tu predovšetkým železné rudy. Kvôli baníctvu sa sem sťahovali nemeckí kolonisti, vďaka ktorým sa tu neskôr rozšírila reformácia. Fungovalo tu množstvo hút a železiarní, z ktorých väčšina už nefunguje. Po banskej činnosti však ostalo v regióne dodnes množstvo stôp, ako sú staré štôlne a haldy, banícke osady, či už nevyužívané budovy hút.

https://sk.wikipedia.org/wiki/Gemer_(regi%C3%B3n)
https://www.majgemer.sk/banictvo/item/8848-ku-knihe-ja-

SBC
/Bratislava -
Prešov/

SŽC - Trasa II.
/Rožňava - Ózd -
Krásnohorské Podhradie/

GC - Rožňavský okruh
/Došiná - Silica - Lipovník/

Slovenská banská cesta, Slovenská železná cesta, Gotická cesta

http://www.zeleznacesta.sk/trasy.html#trasa3
https://gotickacesta.sk/mapa-gotickej-cesty/
http://slovenskabanskacesta.sk/

pohľad na vysokú pec Etelku, vedľa elektráreň, pred nimi stavba ubytovania

pohľad na úpravňu z úrovne najvyššej terasy pozemku

pohľad na vysokú pec Etelku s úpravňou a objekt ubytovania zo severnej strany

fotografie súčasného stavu huty Etelky

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/Huta_Etelka.jpg

železné srdce

Huta Etelka **Regiónu Gemer** **Uhorska**

železné srdce

Huta zosobňuje úspešné priemyselné obdobie v histórii región,
keď patril ku najrozvinutejším oblastiam Rakúska-Uhorska.

časová os

13.str.

Založenie prvých baní na železnú rudu v Nižnej Slanej nemeckými baníkmi, rudu ťažili odstreľovaním a vŕtaním (pred 800 rokmi)

18.str.

Na území obce Nižná Slaná existovalo niekoľko slovenských pecí a skujňovacích hámrov. Jedna Slovenská pec s dvoma hámrami patrila grófovi Jozefovi Andrássy-mu.

1867

Postavenie pece grófom **Emanuelom Andrássym** na mieste dvoch starších pecí. Pomenoval ju po svojej matke Etele. Vďaka hute sa v 60. rokoch 19. storočia znovu obnovila železiarská výroba. Bola rozsiahlim a prosperujúcim podnikom.

1867 - 1907

prevádzka huty - Vo vysokej peci sa zhutňovala sideritová ruda na praženie, ktorej slúžilo osem pražiacich pecí. Surové železo, ktoré huta produkovala, odkupovali železiarne pri Hronci.

1872

Ložiská železnej rudy Gampeľ a Ignác na území Gočova a Manó sa s pražiacími pecamia a vysokou pecou Etelkou prepojili úzkokoľajovou železnicou.

1877

Zmodernizovanie výroby Emanuelom Andrássym najmä výstavbou elektrárne, ktorá sa nachádza v tesnej blízkosti Etelky. Mnohé obce prišli do kontaktu s elektrinou až o 60 - 70 rokov neskôr.

1900

Gejza Andrássy, syn Emanuela predal bane a huty Rimamuránsko - Šalgotarjánskej železorudnej účastinárskej spoločnosti.

1910

Upravenie huty Etelka na mokrú gravitačnú úpravovňu rudy, ktorá však neuspela. Preto sa stavba v areály Železorudných baní využívala na skladové potreby.

1. január 1946

Po skončení 2. sv. vojny prešli všetky veľké podniky pod národnú správu a v znikol národný podnik Železorudné bane so sídlom v Spišskej Novej Vsi, do ktorej neskôr patril aj závod Siderit spolu s Etelkou.

1975

Zahájenie ťažby železnej rudy v závode Siderit.

2008

Závod Siderit zastavil výrobu a skrachoval. Huta Etelka prešla do vlastníctva súkromnej firmy z Ukrajiny. Pre nezáujem a zanedbanie chátrala a bola viackrát vykradnutá.

xx

vyhlásenie za technickú pamiatku (č. ÚZPF 2431/1)

december 2014

Pamiatka spadla pod neziskovú organizáciu Barbora, ktorá ju plánuje zre-konštruovať spolu so Združením baníckych spolkov a cechov Slovenska.

2016

Geodetické zameranie NKP.

2022

Vypracovanie architektonicko - historického výskumu, statického a vlhkostného posudku pre vysokú pec Etelku a elektráreň.

STU
FAD
STU BA Fakulta architektúry a dizajnu
2_AT3_A
ZS 2022/2023

Huta Etelka
VA Paulíny - Hrašková - Terao Vošková _ÚDTAOP
Bc. Natália Zatková

garant predmetu: prof. Ing. arch. Pavel Gregor, PhD.
konzultujúci práce: Ing. arch. P. Paulíny, PhD., doc. Ing. arch. N. Hrašková, PhD,
Ing. arch. K. Terao Vošková, PhD.

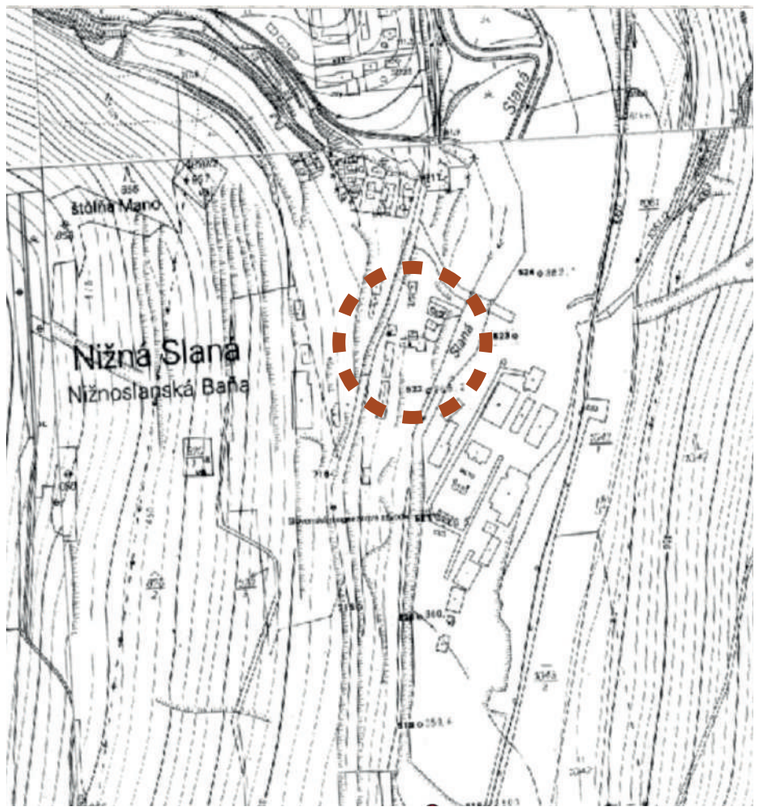
https://geoparkmalekarpaty.sk/projekty/etelka/
https://dennikn.sk/2050829/muzom-vypadavali-zuby-pred-styridsiatkou-arzen-sa-dostal-aj-do-rastlin-po-siderite-niznaj-sla

vzdialenostná mapa Uhorska z roku 1897 - 1903

mapa Rožňavy z roku 1938

Štátna mapa odvodená z roku 1980

historické mapy

https://www.staremapy.sk

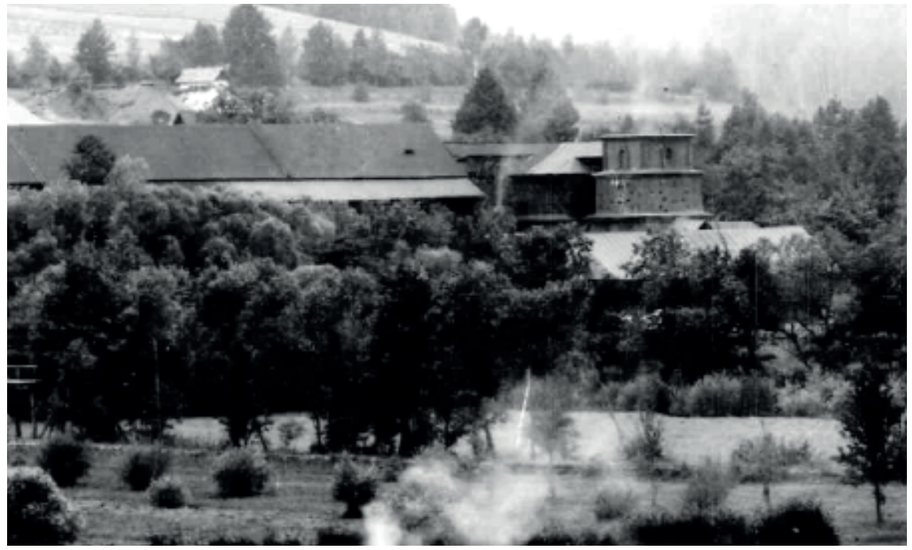
historická ortofotomapa z roku 1950
dominantou je vysoká pec Etelka

súčasná ortofotomapa 2022
od roku 1975 územiu dominuje závod na ťažbu rudy Siderit

ortofotomapy

https://mapy.tuzvo.sk
https://zbgis.sk

pohľad na areál vysokej pece z prelomu 19. a 20. storočia - v prevádzke

vysoká pec s novou úpravňou a elektrárňou v roku 1915

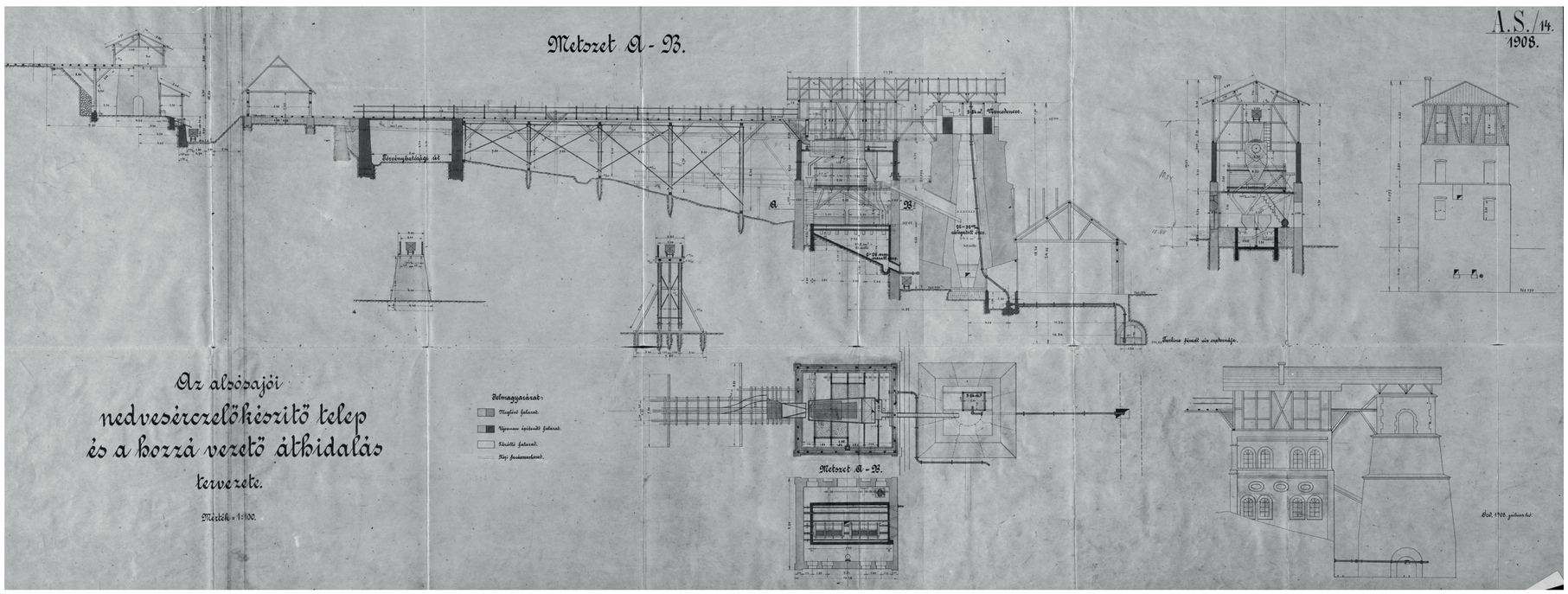
pohľad na úpravňu a dopravník materiálu po roku 1915

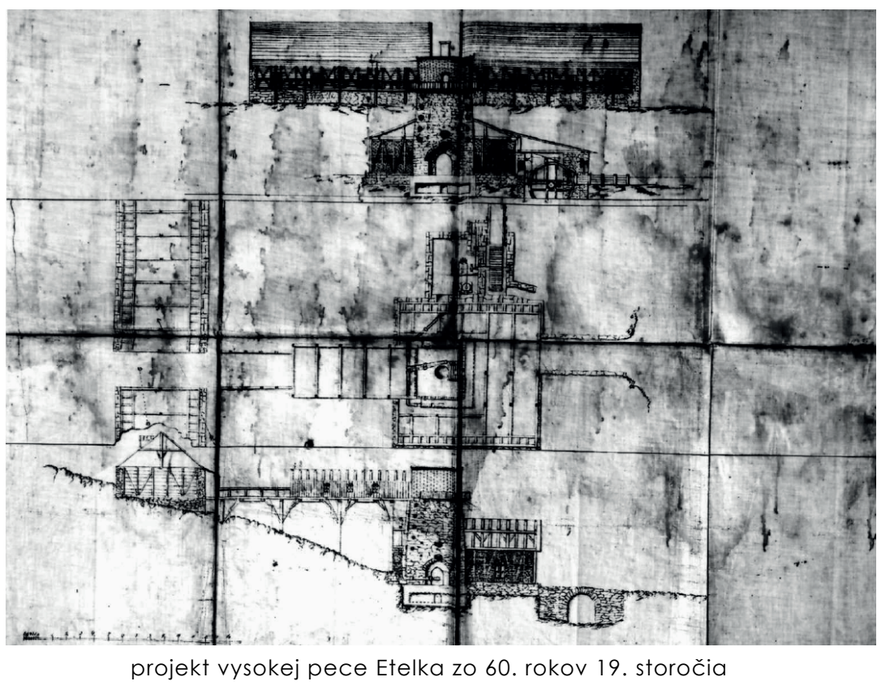
vysoká pec s prístavbami v 60. rokoch 20. storočia

historické fotografie

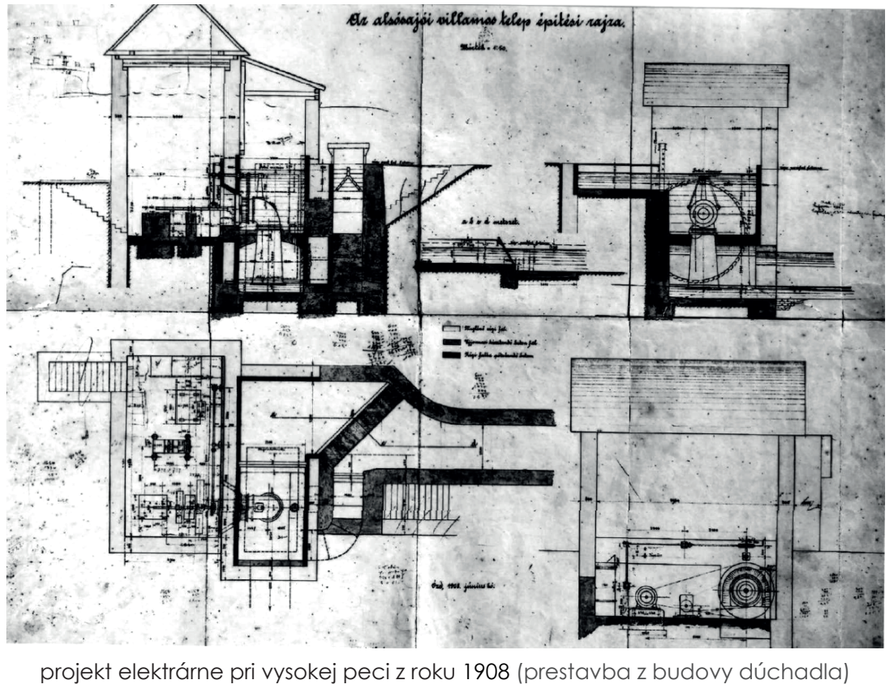
https://geoparkmalekarpaty.sk/projekty/etelka/
https://saponify66.rssing.com/chan-61477634/latest.php
NIŽNÁ SLANÁ, VYSOKÁ PEC ETELKA - AHV, Ing. arch. I. Gojdič, 2021

projekt prestavby vysokej pece Etelka na gravitačnú úpravňu z júla 1908 / RIMA_AE6_AS14a, RIMA_AE6_AS14b/

projekt vysokej pece Etelka zo 60. rokov 19. storočia

projekt elektrárne pri vysokej peci z roku 1908 (prestavba z budovy dúchadla)

historické plány

Slovenský banský archív
NIŽNÁ SLANÁ, VYSOKÁ PEC ETELKA - AHV, Ing. arch. I. Gojdič, 2021

čapovanie železa

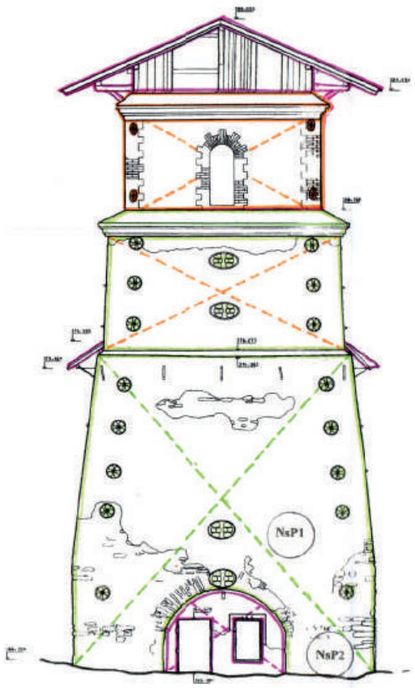
prísun surovín a čapovanie

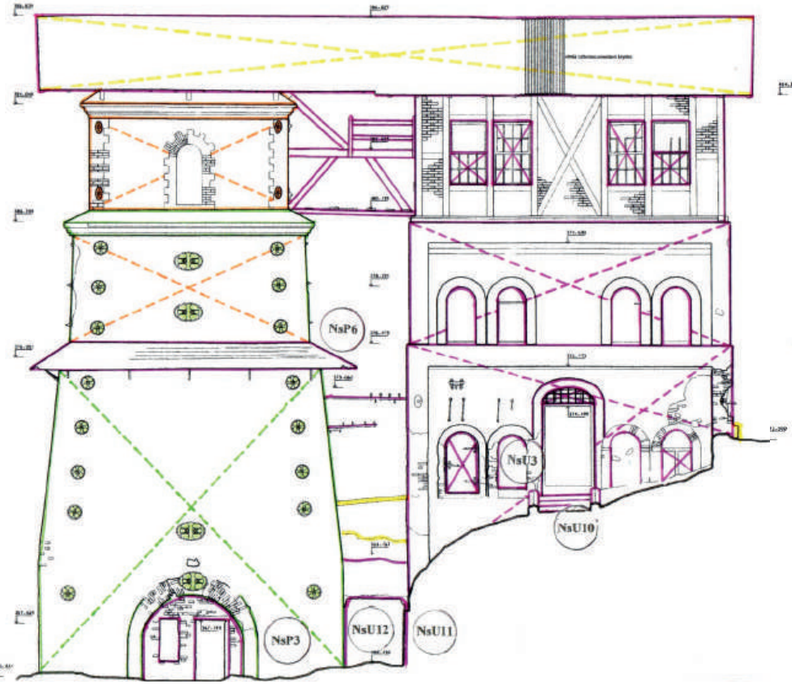
kŕmenie pece

dobové zobrazenia spracovania železa

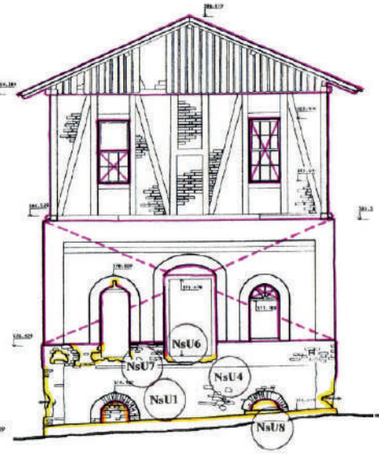
https://www.alamy.com/stock-photo-industry-metal-iron-blast-furnace-feeding-with-ore-and-coal-wood-engraving-29120702.html?fbclid=IwAR1k5vYck22hRn5dK6wgKvGD7m_WAjxhjCWgh772cxQeXDufBg0kBCplaf4

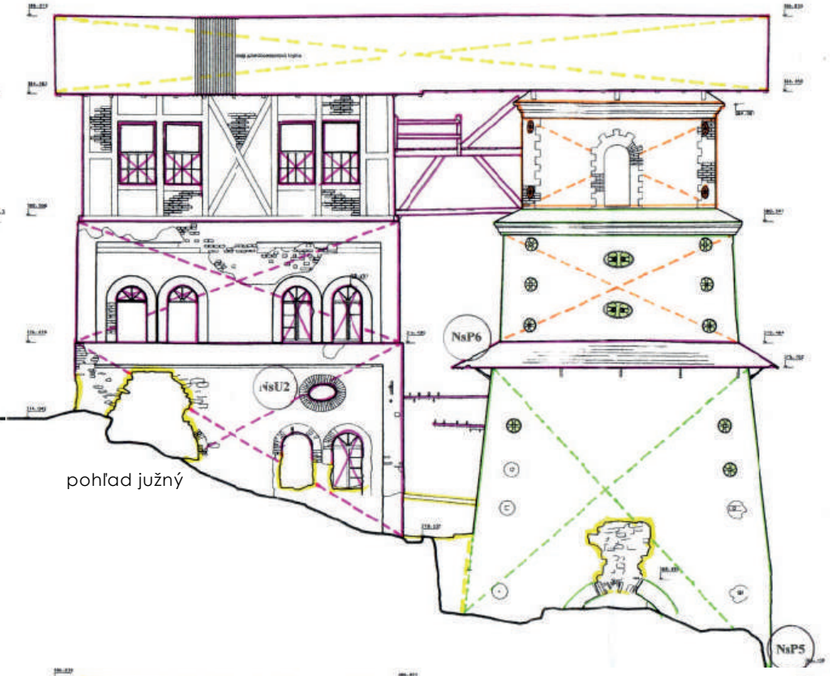
pohľad východný

pohľad severný

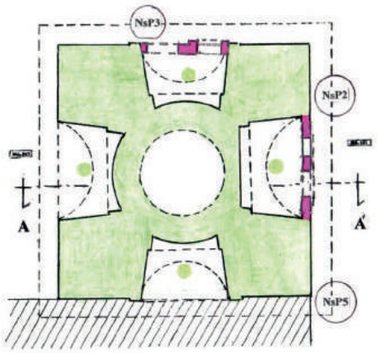
pohľad západný

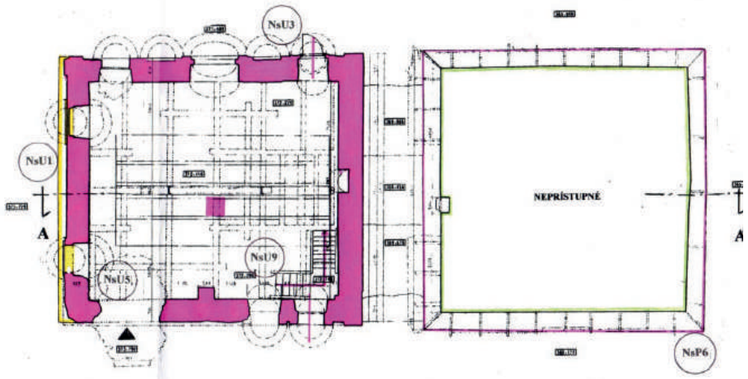
pohľad južný

rezopohľad

pôdorys 1.np

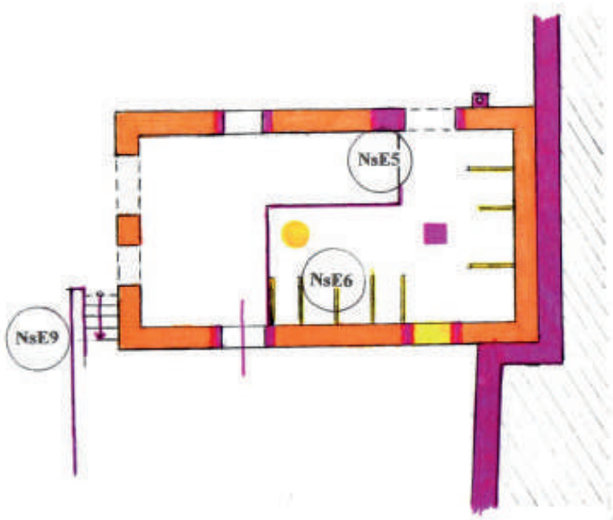

pôdorys 2.np

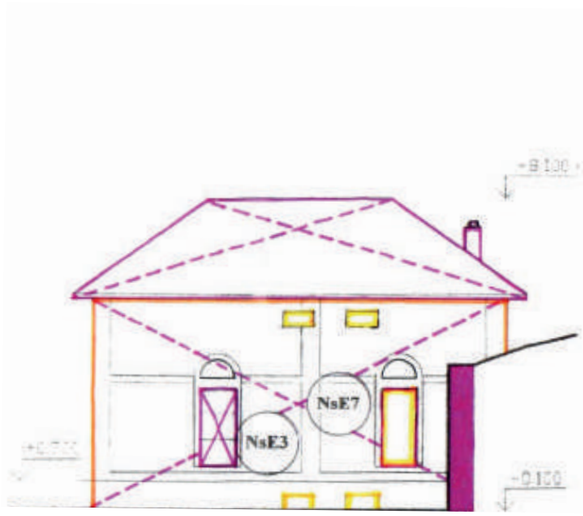
- 1. etapa - 1867
- 2. etapa - koniec 19. str.
- 3. etapa - po 1907
- 4.etapa - 2. polovica 20. str.
- NsP nálezová situácia

slohový vývoj - vysoká pec Etelka

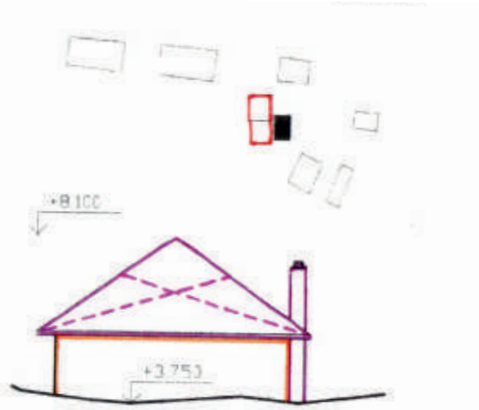
NIŽNÁ SLANÁ, VYSOKÁ PEC ETELKA - AHV, Ing. arch. I. Gojdič, 2021

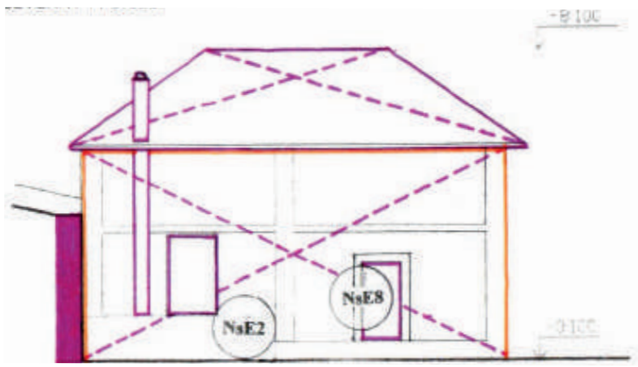
pôdorys

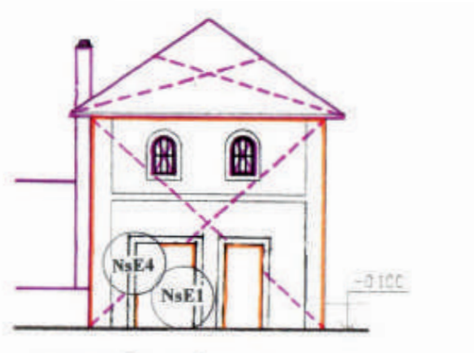
pohľad severný

pohľad západný

pohľad južný

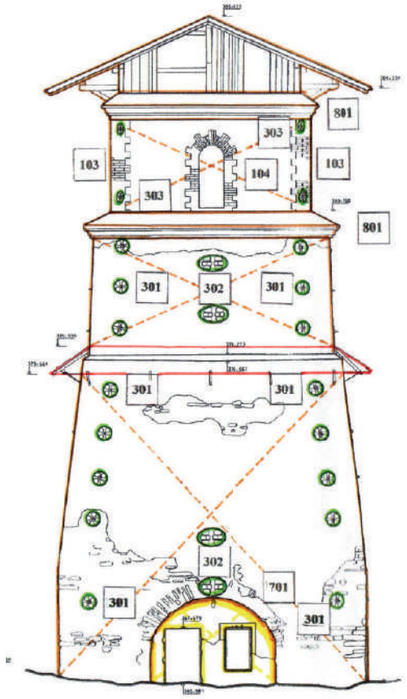

pohľad východný

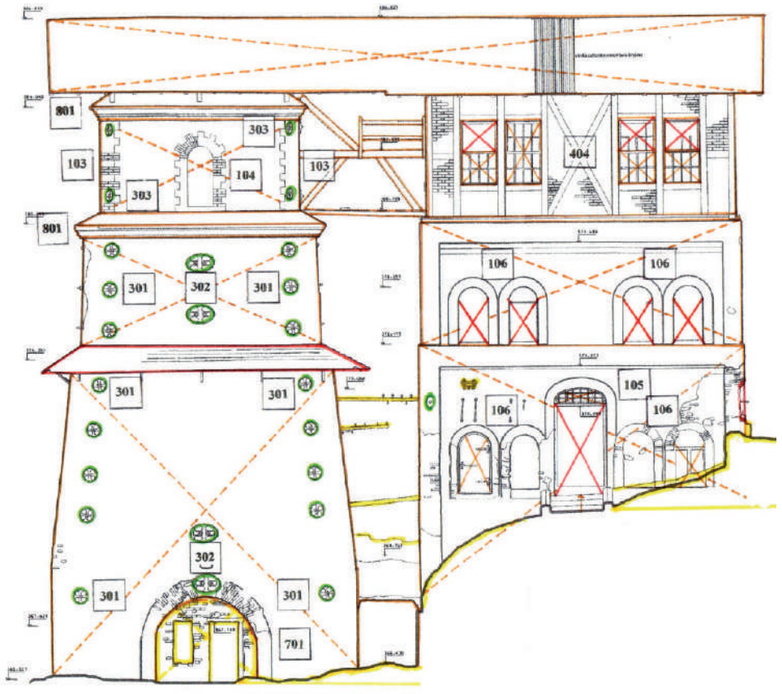
1. etapa - 1867
2. etapa - koniec 19. str.
3. etapa - po 1907
4.etapa - 2. polovica 20. str.
NsP nálezová situácia

slohový vývoj - elektráreň

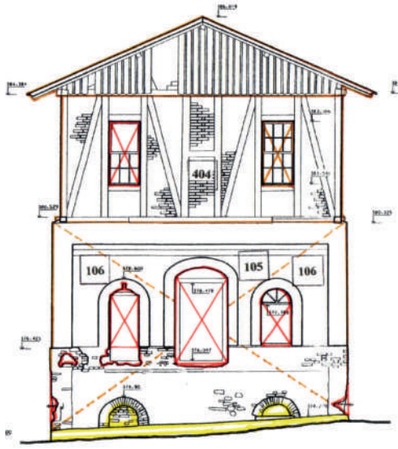
NIŽNÁ SLANÁ, VYSOKÁ PEC ETELKA - AHV, Ing. arch. I. Gojdič, 2021

pohľad východný

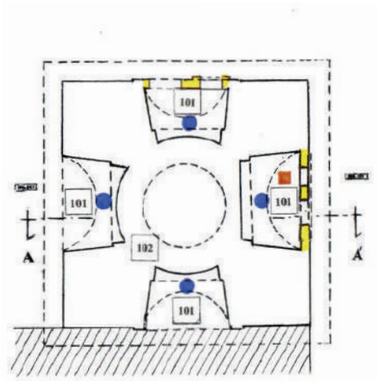

pohľad severný

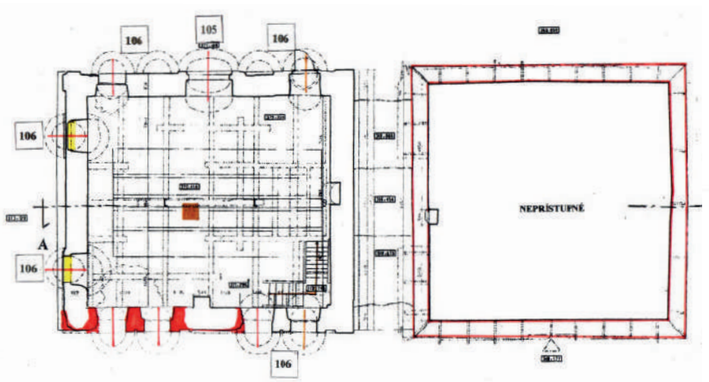

pohľad západný

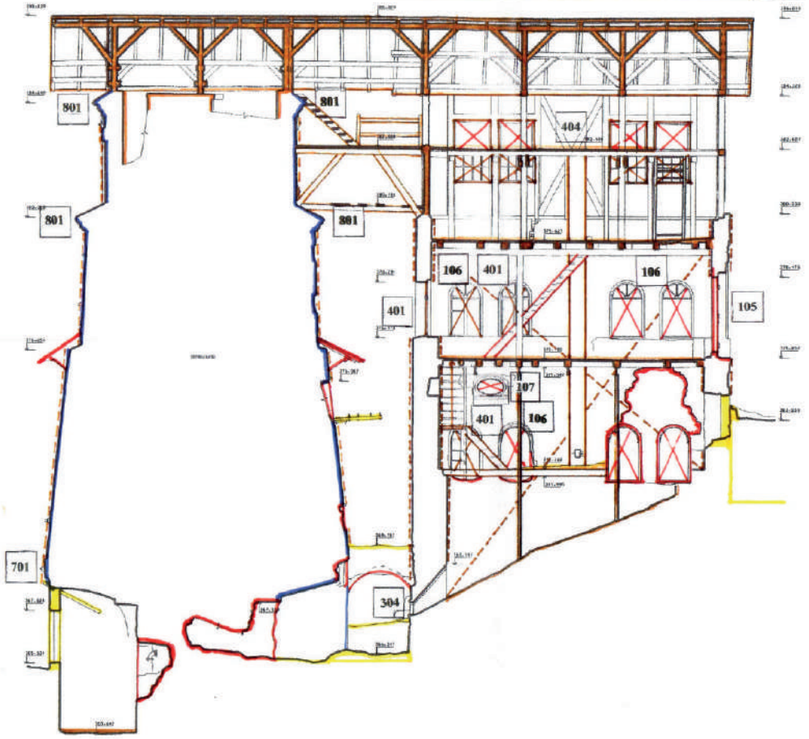
pohľad južný

pôdorys 1.np

pôdorys 2.np

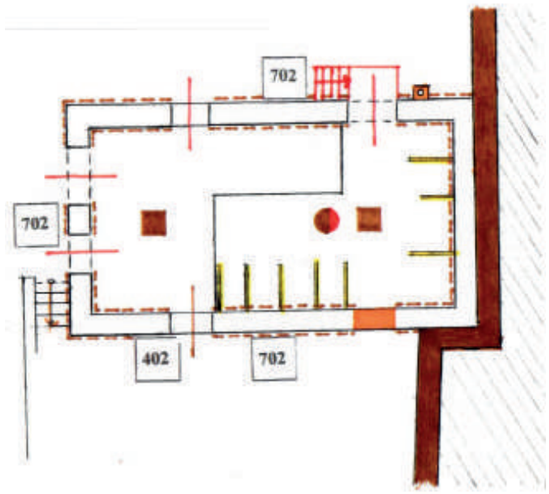

rezopohľad

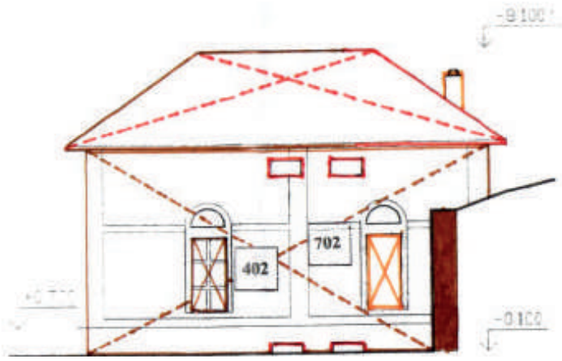
- nutnisť zachovať
- nutnosť upraviť
- možnosť upraviť
- doplniť
- umelecko remeselne obnoviť
- odstrániť
- položka
- podlaha dlažba
- strop, klenba

návrh obnovy - vysoká pec Etelka

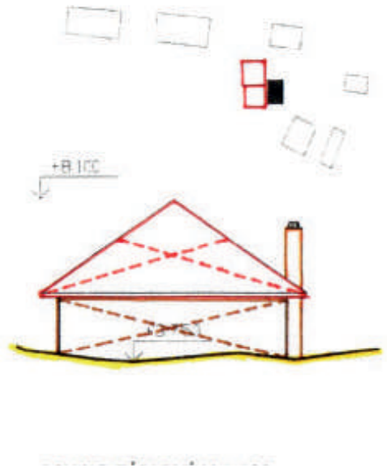
NIŽNÁ SLANÁ, VYSOKÁ PEC ETELKA - AHV, Ing. arch. I. Gojdič, 2021

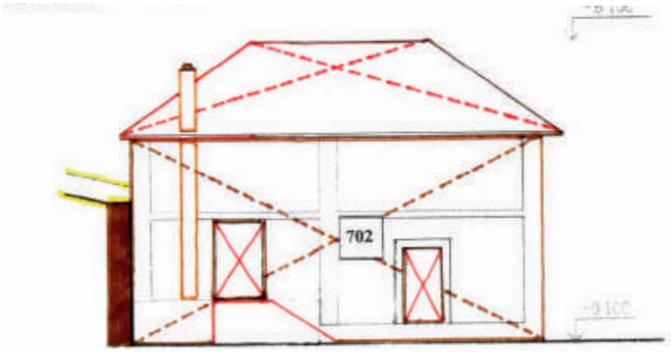
pôdorys

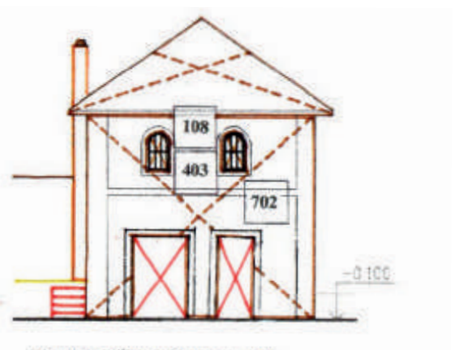
pohľad severný

pohľad západný

pohľad južný

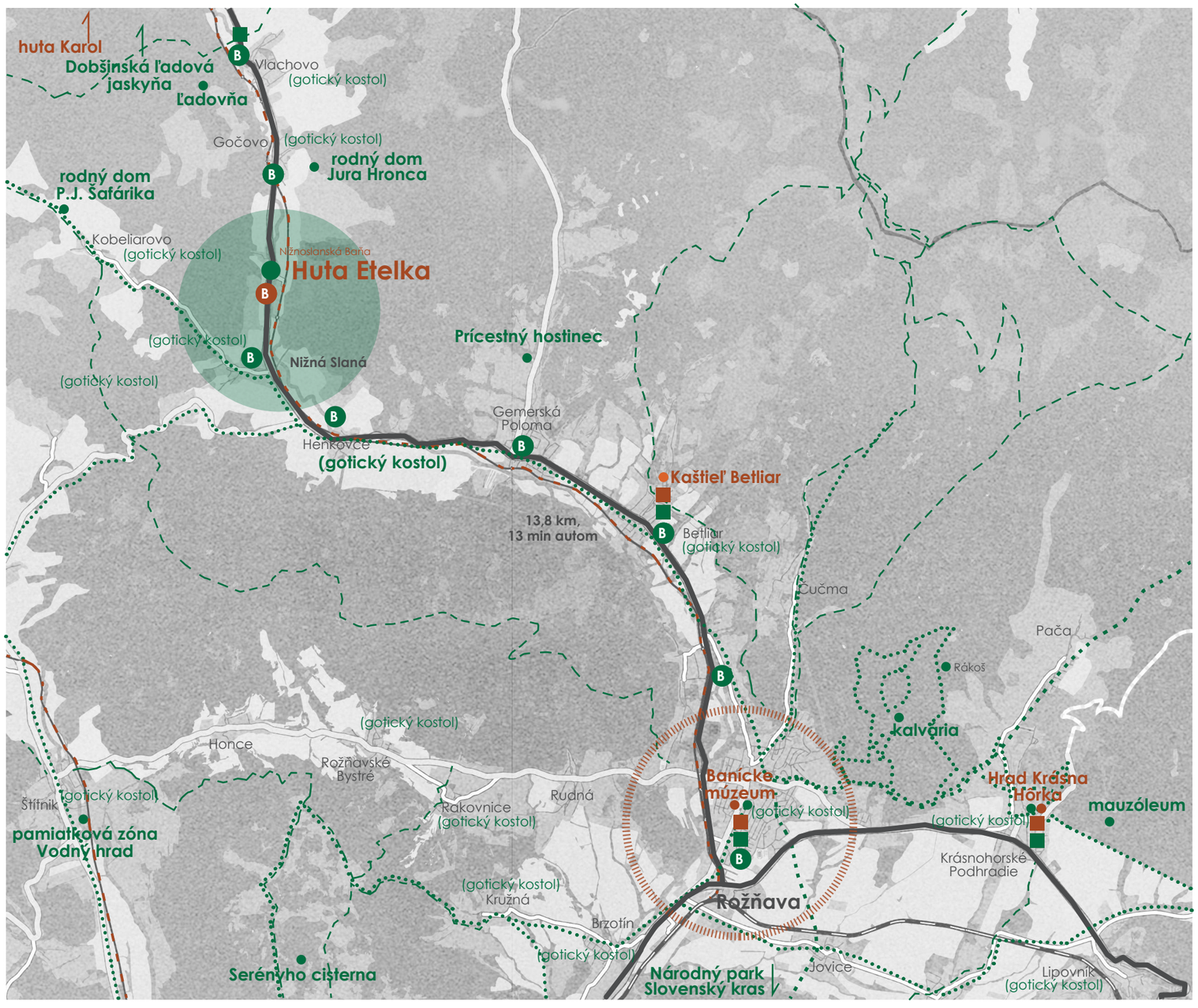
pohľad východný

- nutnisť zachovať
- nutnosť upraviť
- možnosť upraviť
- doplniť
- umelecko remeselne obnoviť
- odstrániť
- 101 položka
- podlaha dlažba
- strop, klenba

návrh obnovy - elektráreň

NIŽNÁ SLANÁ, VYSOKÁ PEC ETELKA - AHV, Ing. arch. I. Gojdič, 2021

obec Nižná Slaná
spádové mesto
poznávacia turistická trasa
nefunkčná železnica
cyklotrasa
turistické trasy
významné miesta železnej minulosti
ostatné zaujímavé miesta
ubytovanie
pohostinstvo, reštaurácia
autobusová zástavka
nefunkčná zástavka

dostupnosť a významné miesta v okolí

https://gotickacesta.sk/mapa-gotickej-cesty/
https://mapy.dennikn.sk/

súčasný stav

https://www.youtube.com/watch?v=1loJWNE1zrY

VYPRACOVANÁ PROJEKT neziskovou organizáciou Barbora:

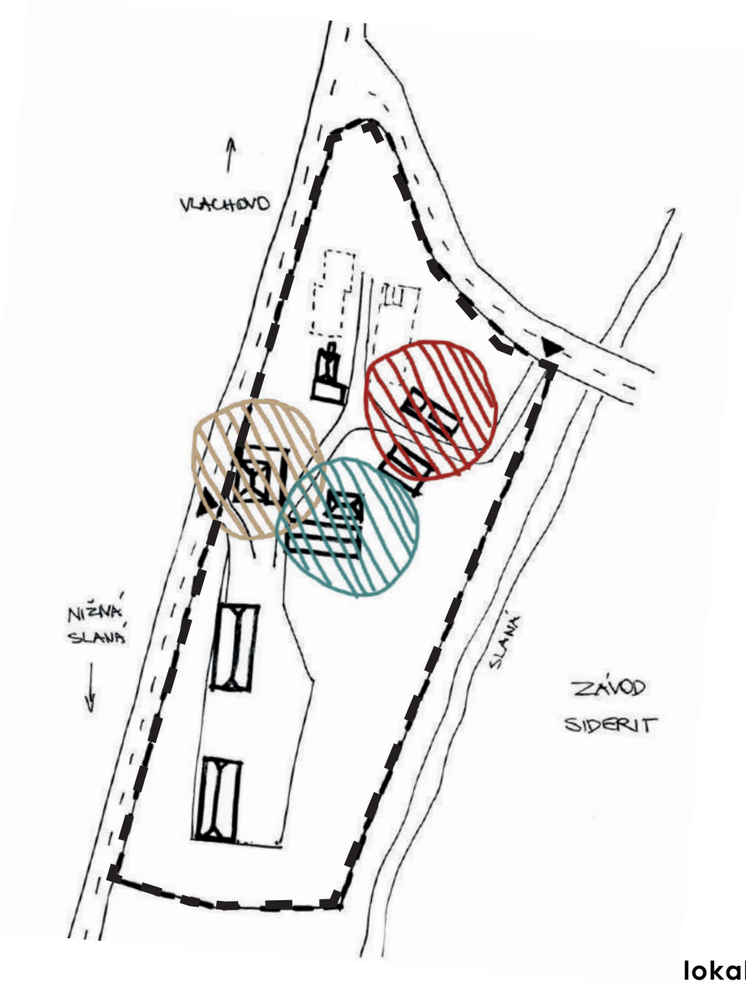
Etelka: Od baníckej histórie ku zážitkovému centru nových médií

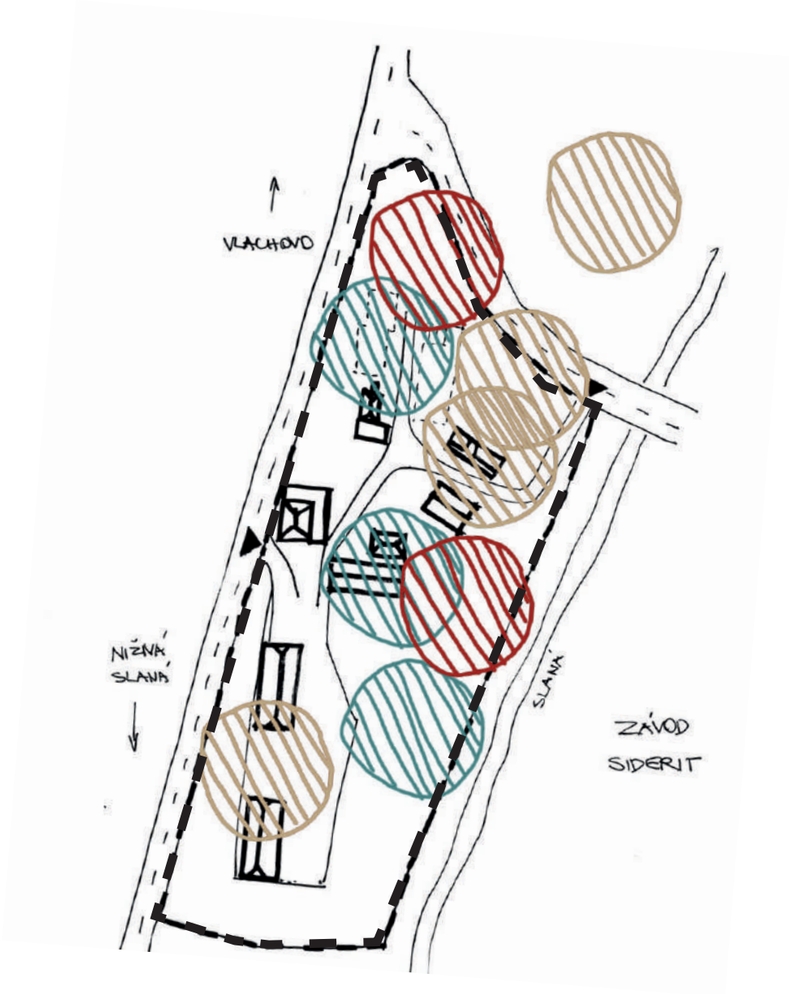
Riešenie podľa Barbora n.o. /alt C/

Rekonštrukcia Etelky a vytvorenie servisného centra

-servisné turistické centrum

-**infocentrum** - kontaktný turistický bod s propagáciou pamiatky
-rekonštrucia huty do roku 1910
- **stravovanie**
- **expozícia** - v obci sa nachádza **baníčko - mineralogická ex pozícia kt. bude rozšírená o enviromentálne témy /v objekte vysokej pece/** mediálne - virtuálny 3D priestor - prevádzka Etelky v historickom prostredí

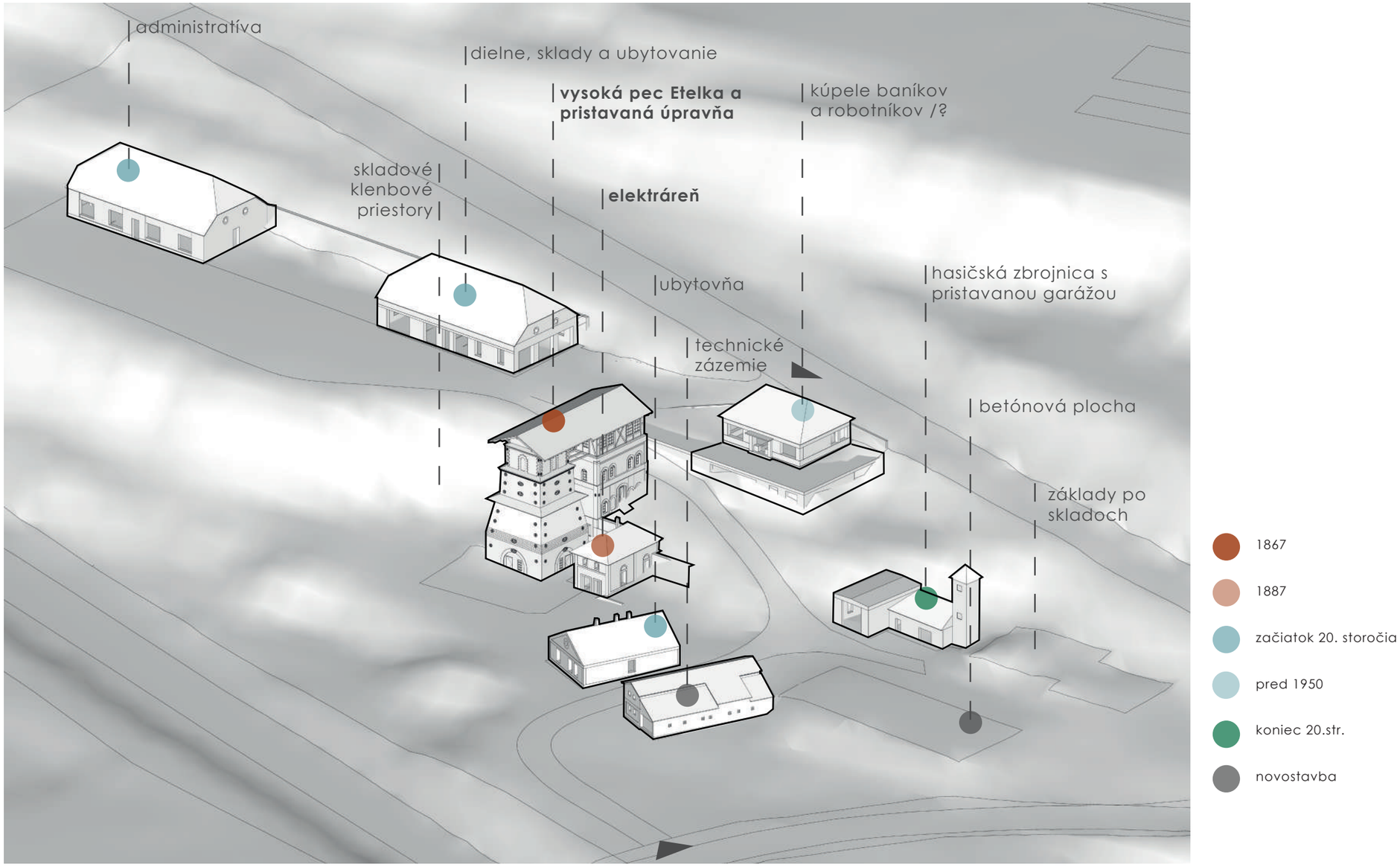
poznámky z návštevy zástupcu organizácie:

-nadregionálny charakter

- informačný bod v širšej koncepcii geoparku centrum
- edukačné - školské zájazdy
- komunitné

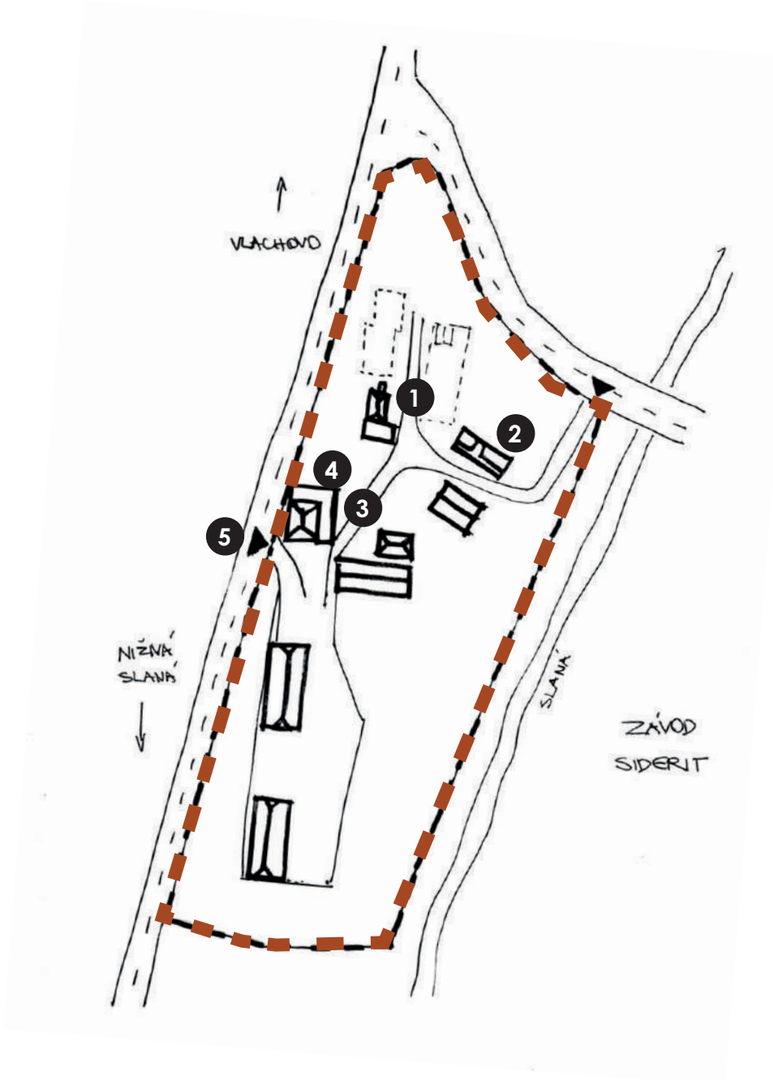
-expozícia - geológia hrov - od vzniku zeme - horniny - baníctvo - hútnictvo
-múzeum Andrássyovcov /samostatná budova - nová, nie v Etelke/
-v Etelke hist.hútnictva -multimediálna prezentácia
-náučné chodníky v exteriéri - kreatívne formy prezentácie /minimalizovat tebule s textami/
-gastro a ubytovanie
-stany a sociálky
-amfiteáter
-veža zbrojnice
-priestor pre verejnosť a komunitu /opekanie, piknik/

lokalitný program n.o. Barbora

existujúce objekty riešeného areálu

https://www.youtube.com/watch?v=1IoJWNE1zrY

1 objekt požiarnej zbrojnice v zlom technickom stave, bez estetických hodnôt a ťažko adaptovateľný

2 objekt novostavby technického zázemia svojou výškou a hmotou oponuje /súperí žiadúcej dominante vysokej pece nesúcej najväčšie estetické a historické hodnoty areálu

3 prístup na vyššie úrovne terénu areálu sa počas desaťročí menil, takmer polovica západnej fasády úpravňe vysokej pece je zakrytá návozom zeminy, ktorý tvorí základ pre novšiu cestu

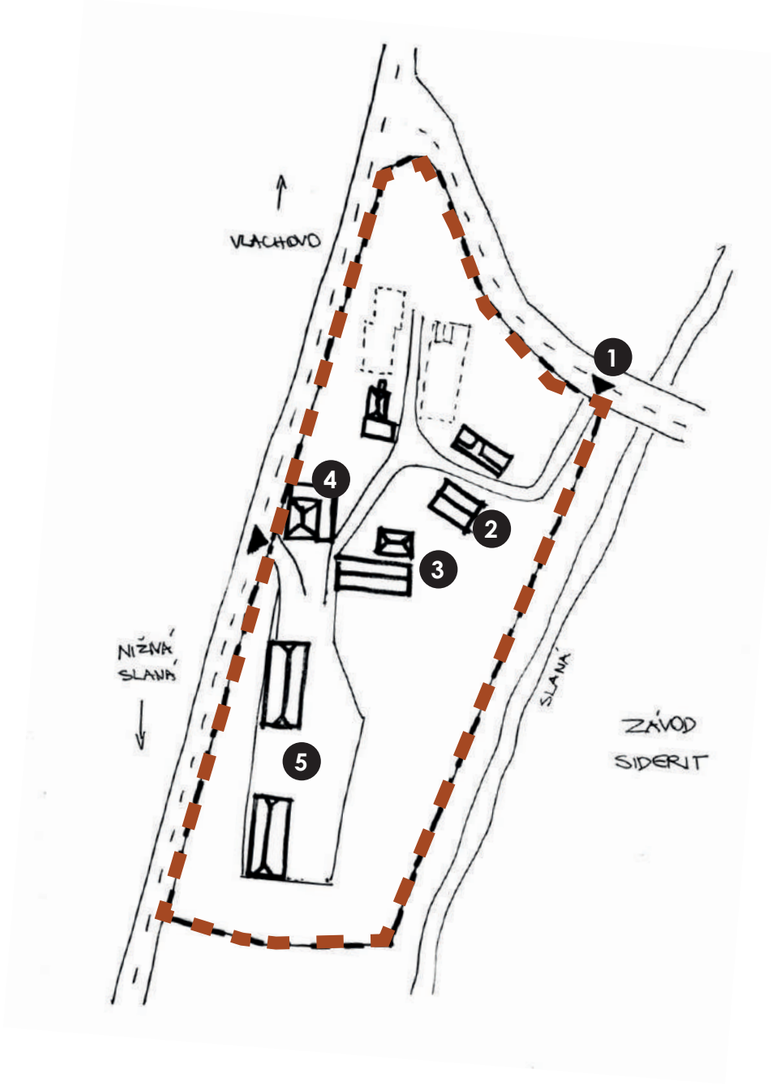
4 dostavaná hmota garáží, ktorá tvorí terasu po prinavrátení úrovne cesty príliš vytrča pôsobý cudzo

5 existujúci vjazd na najvyššiu úroveň terénu areálu nachádzajúci sa pred hlavnou fasádou úpravne vysokej pece

problémový výkres

https://www.youtube.com/watch?v=1loJWNE1zrY
https://www.google.com/maps/@48.7393266,20.415741,3a,75y,129.59h,85.8t/data=!3m6!1e1!3m4!1s5zST2zq-tqS0zeyFJJ0WUA!2e0!7i13312!8i6656

1 existujúci vjazd do areálu umožňujúci nástup návštevníkov zo spodu, vďaka čomu je možné odperzentovanie pohľadom na najvyššiu, najstaršiu časť huty - vysokú pec

3 NKP huta etelka - vysoká pec, úpravňa a elektráreň spolu so susednou budovou vytvárajú plochu námestia

2 objekt ubytovania disponuje estetizujúcimi prvkami na fasáde, rovnakými ako na ďalších objektoch v okolí a spolu s vysokou pecou, úpravňou a elektrárňou vytvárajú plochu námestia

4 objekt umyvárne sa nachádza na najvyššej terase, ktorá bola prepojná mostíkom s úpravňou vysokej pece, ponúka výhľad na hodnotné objekty areálu

5 objekty v minulosti slúžiace ako dielne, administratíva a ubytovanie s dobrou hmotou, objemom a umiestnením ponúkajú možnosti na rôzne druhy adaptácie.

výkres potenciálov

https://www.youtube.com/watch?v=1loJWNE1zrY
https://www.google.com/maps/@48.7393266,20.415741,3a,75y,129.59h,85.8t/data-=!3m6!1e1!3m4!1s5zST2zq-tqS0zeyFJJ0WUA!2e0!7i13312!8i6656

limity

zaostávajúci región

vysoká miera nezamestnanosti v okrese

umiestnenie v opustenejšej lokalite

chátrajúci areál baní v blízkosti spôsobujúci znečisťovanie prostredia

enviromentálna záťaž - odkalisko v blízkosti

zrušený vlakový spoj

svahovitosť areálu

neupravený prístup pre peších a cyklistov

neupravený areál

zanedbaná údržba huty Etelky

chátrajúce budovy v areály vrátaňe budovy elektrárňe

zasypanie časti fasády z dôvodu vzniku novšej cesty

potenciály

územie s množstvom zaujímavostí a pamäti-hodností

súčasť slovenskej železnej cesty, slovenskej baníckej cesty, gotickej cesty..

nadregionálny charakter využitia územia

potenciál na rozvoj turizmu

blízke umiestnenie ku spádovému mestu

možnosť rozvoja územia

plošnosť areálu

parkový charakter riešeného územia

priemyselná pamiatka - najkrajšia vysoká pec na SK

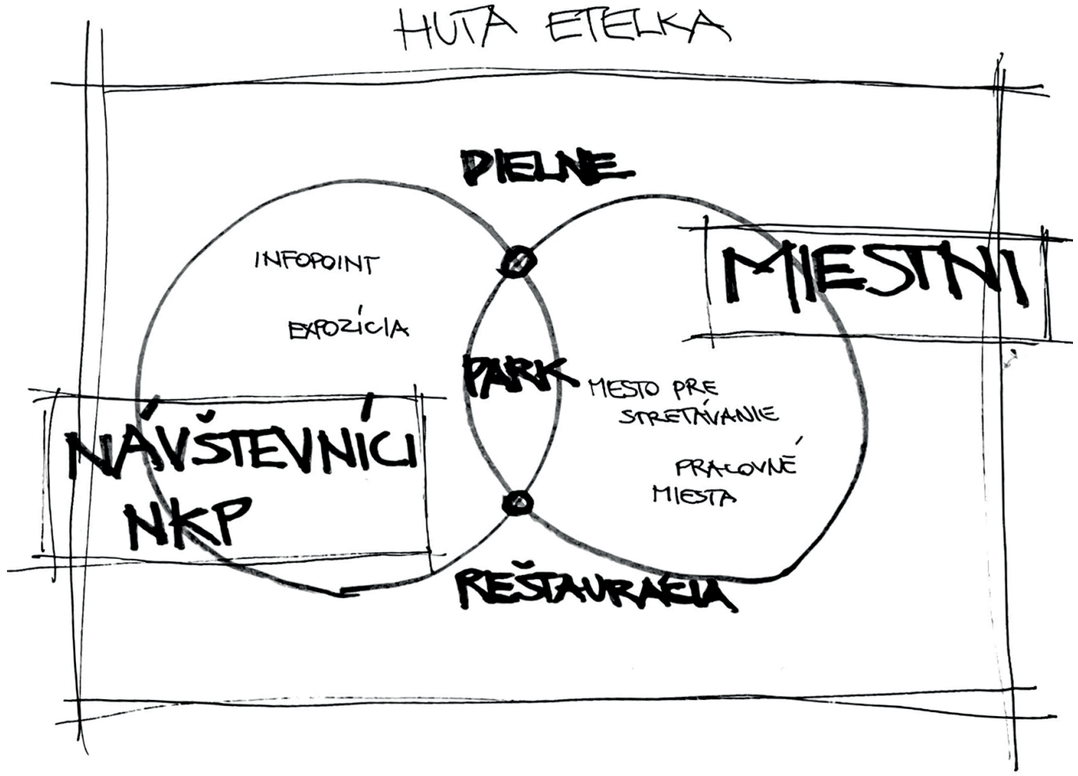
adaptovatelné objekty z medzivojnového obdobia

možnost vjazdov z viacerých bodov

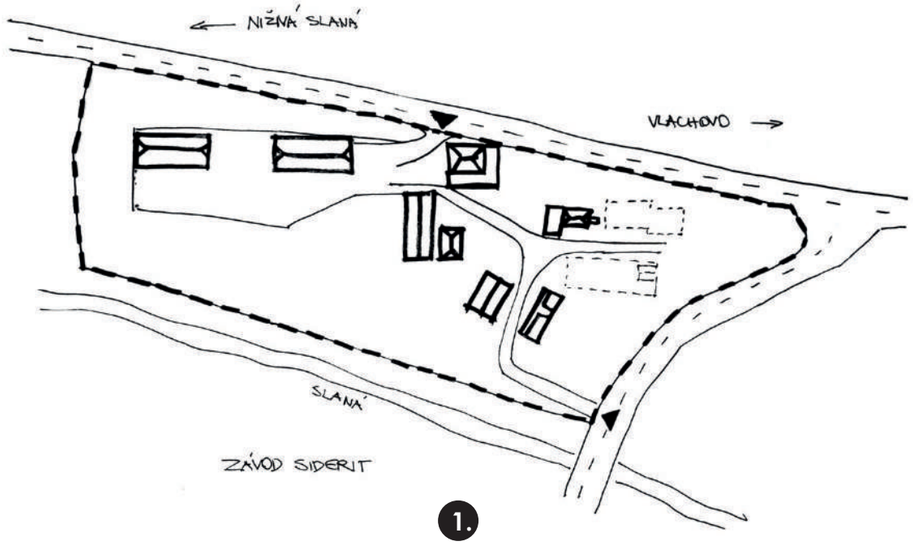
záujem neziskovej organizácie o obnovu a záchranu

vedľajší pozemok v ÚP ako OV - pod-porenie areálu a vo vlastníctve rovnakých osôb ako n.o. Barbora

limity a potenciály

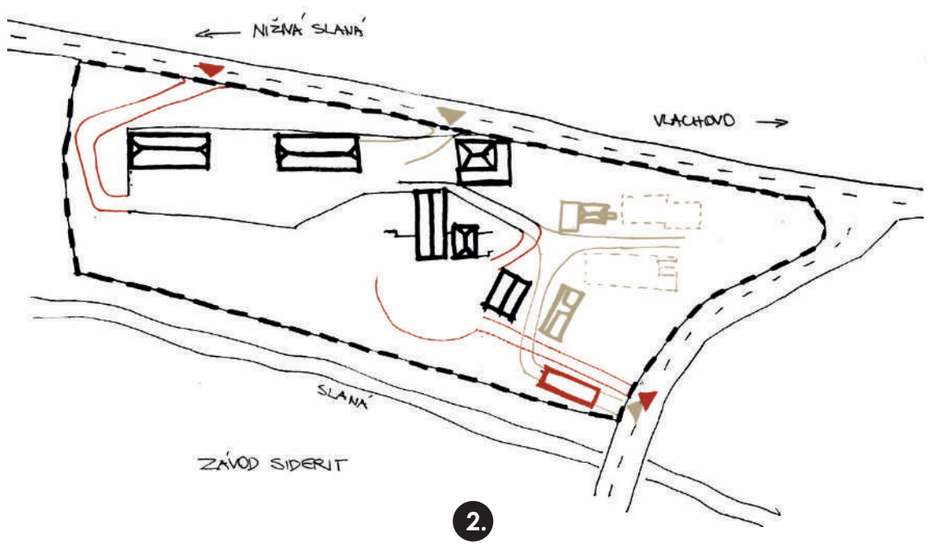

HUTA ETELKA
PIELNE
INFOPOINT
EXPOZÍCIA
MIESTNI
PARK
MIESTO PRE STRETÁVANIE
PRACOVNÉ MIESTA
NÁVŠTEVNÍCI NKP
REŠTAURÁCIA

koncept

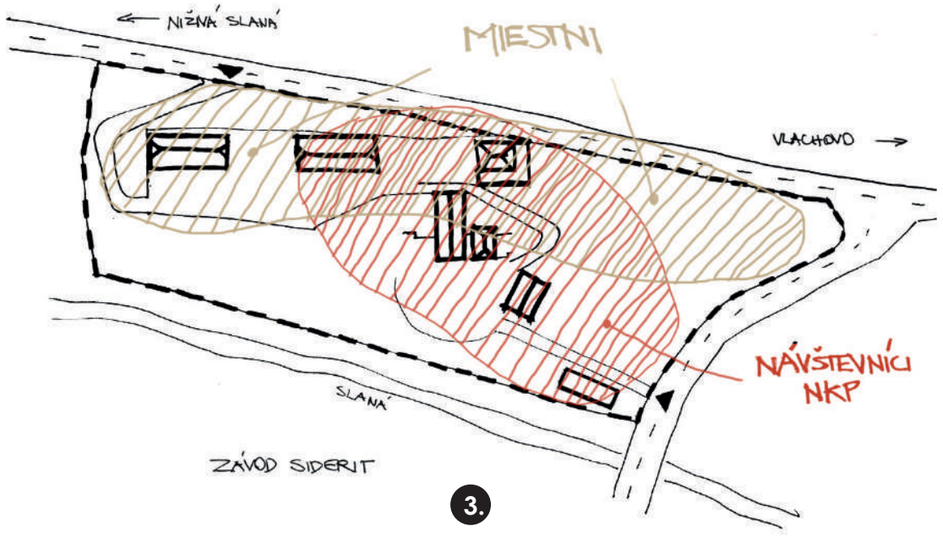
1.

pôvodná situácia

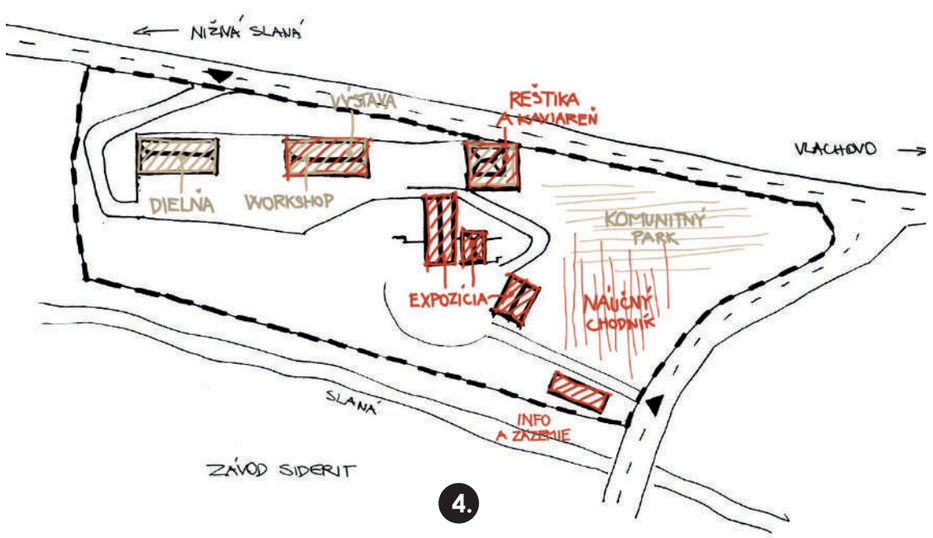
2.

doplnené a odstránené
budovy, cesty

3.

zónovanie

4.

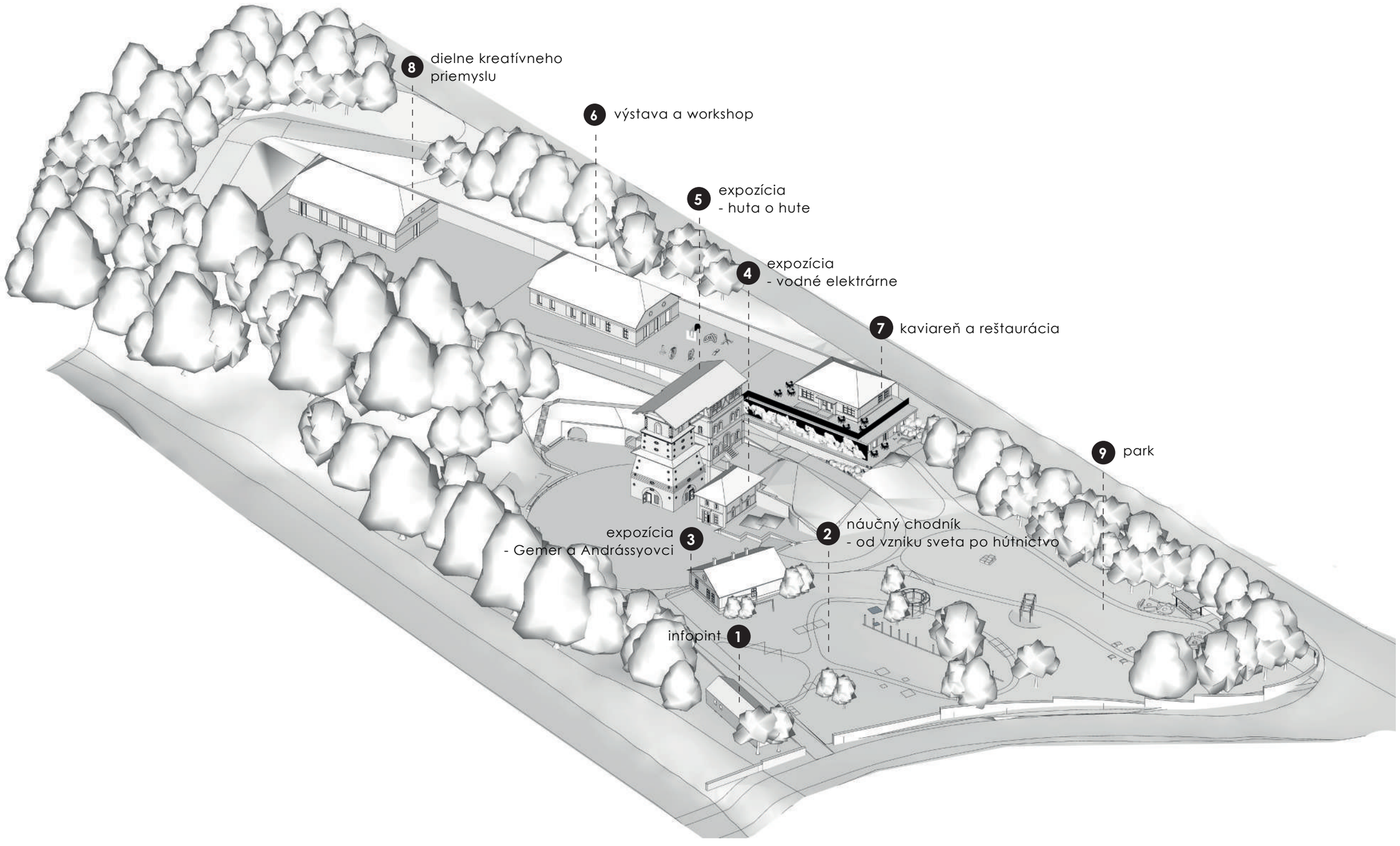
funkcie

návrh

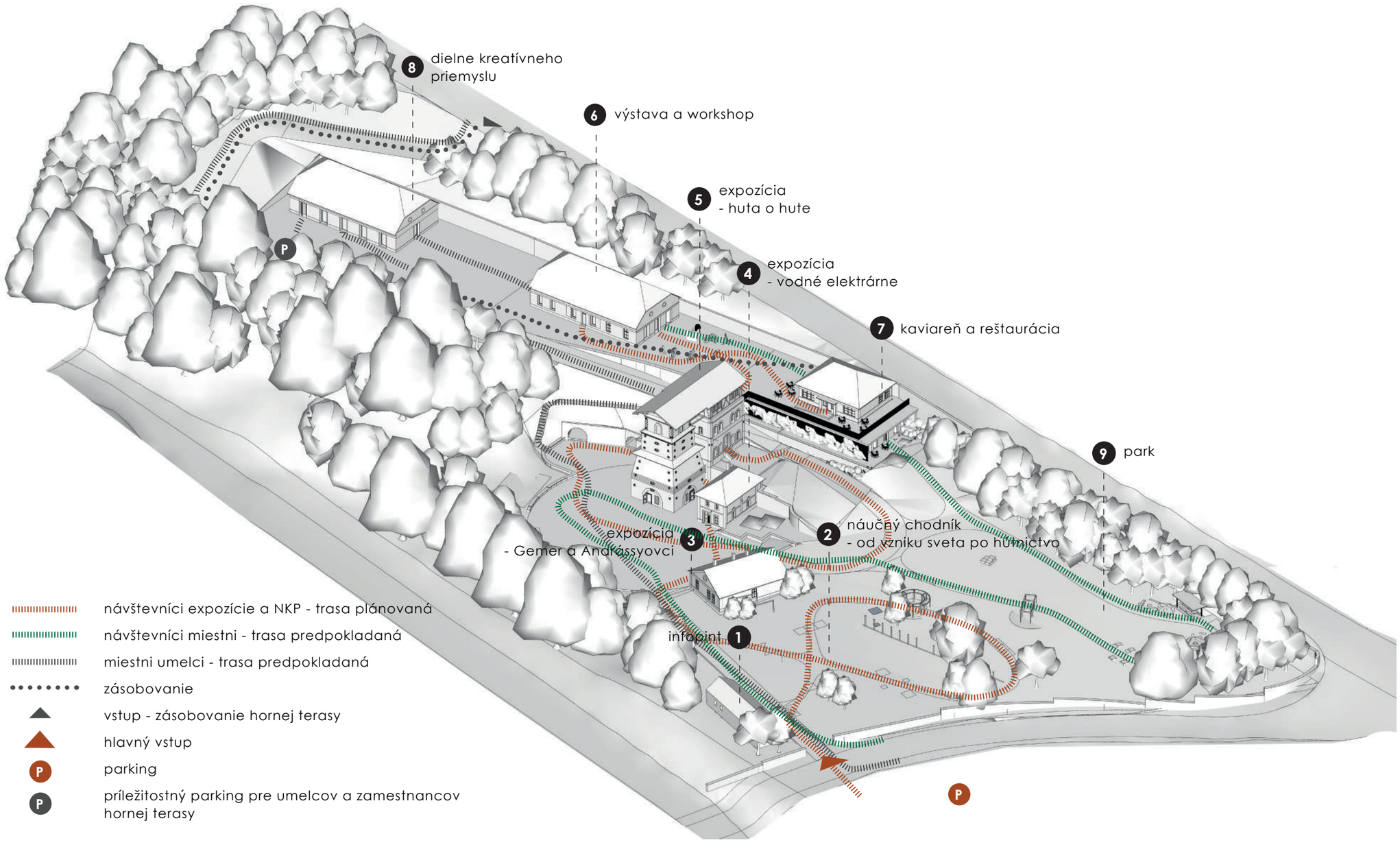
1. infopoint
2. náučný chodník - od vzniku sveta po hútnictvo
3. expozícia expozícia - Gemer a Andrássyovci
4. expozícia
5. expozícia
6. výstava a workshop
7. kaviareň a reštaurácia
8. dielne kreatívneho priemyslu
9. park

navrhovaná situácia

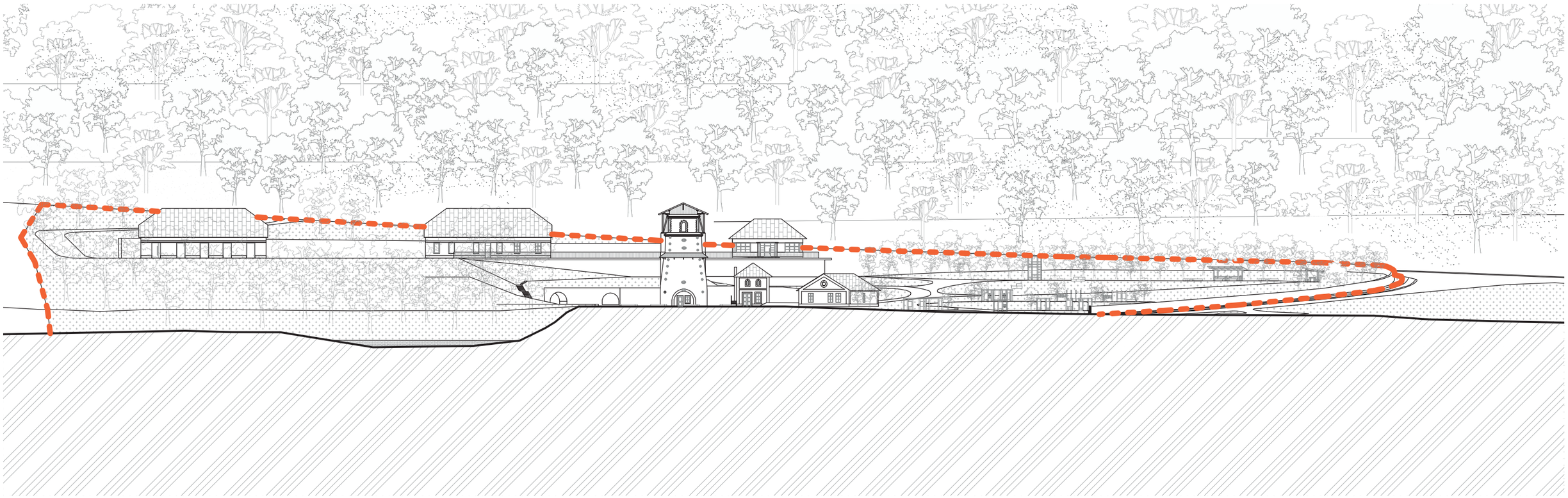
0 5 20 50 m

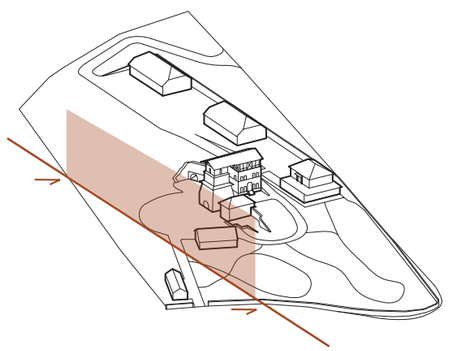

axonometria

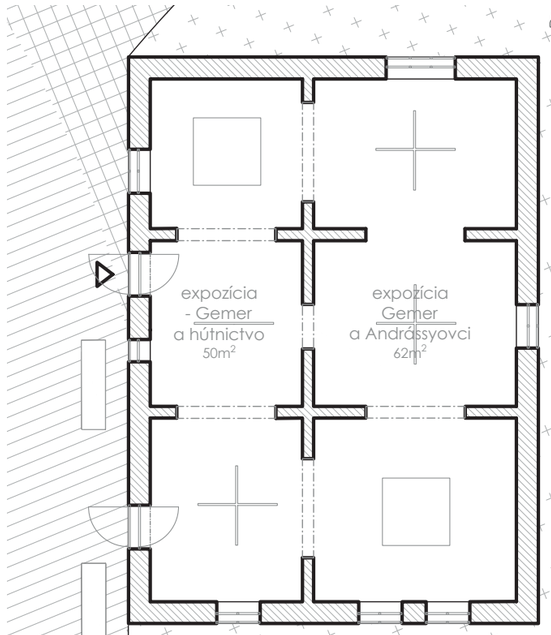
funkčno prevádzková schéma areálu

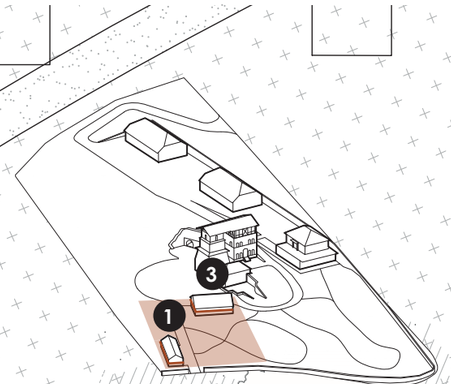

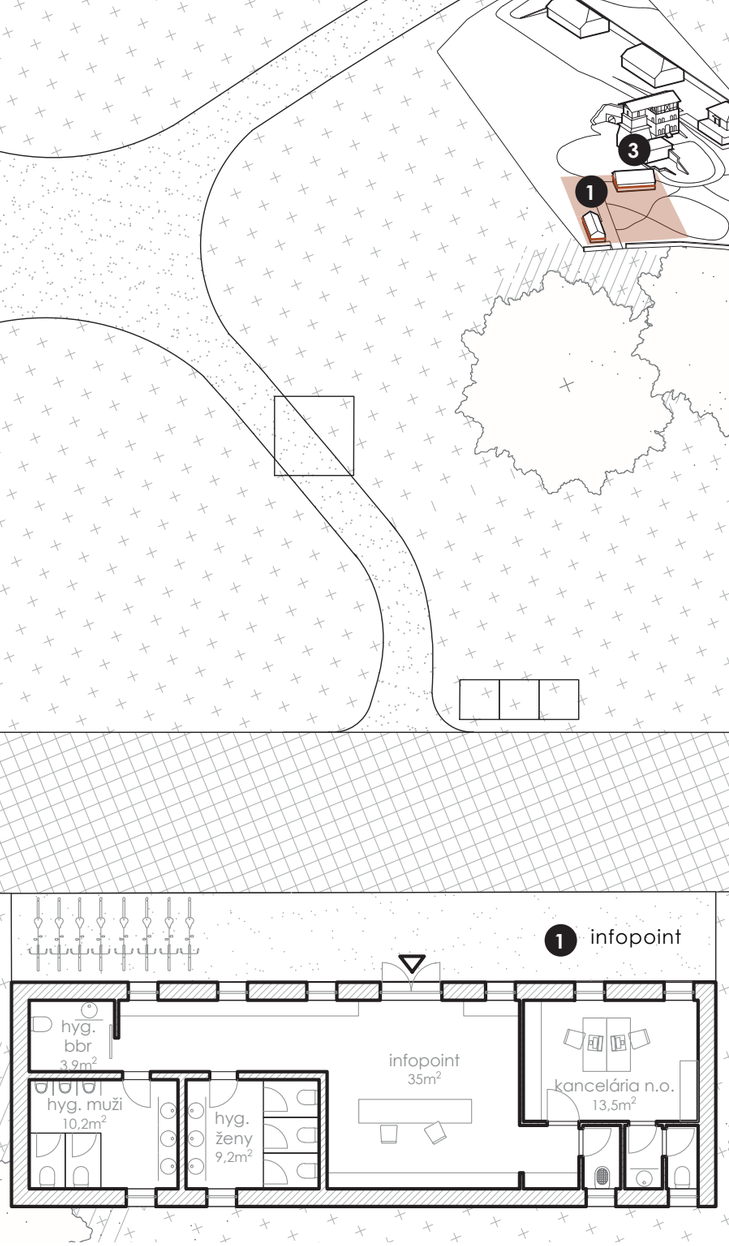
rezopohľad územím

0 5 20 50 m

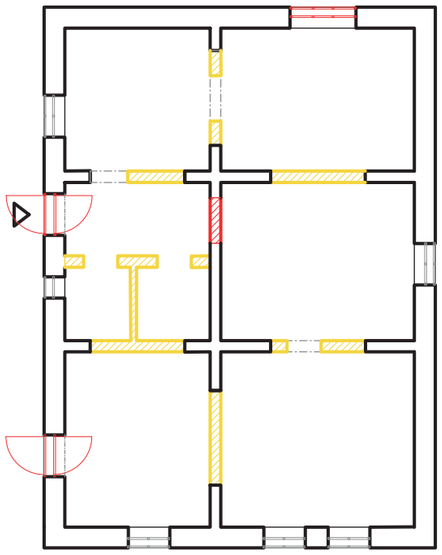
3 expozícia expozícia - Gemer a Andrássyovci

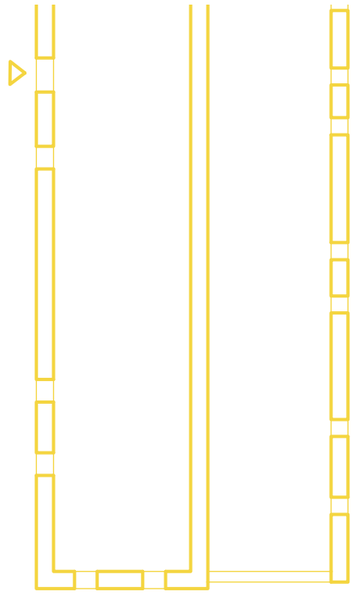

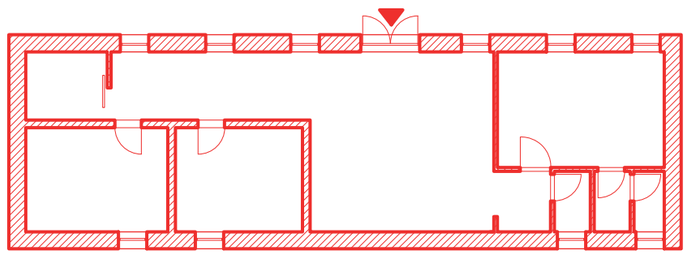

1. úroveň - navrhovaný stav

0 1 3 6 10 m

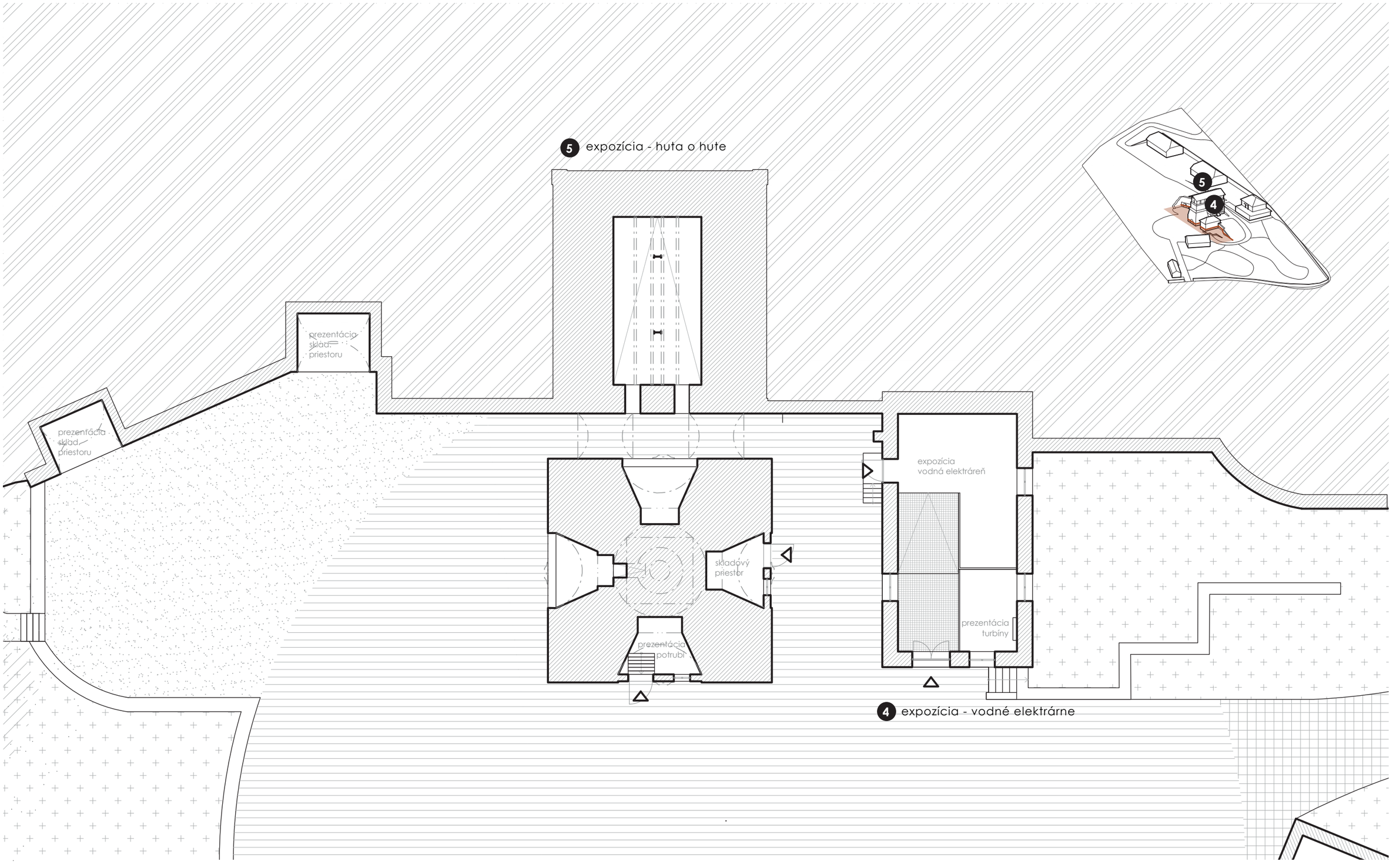

nové konštrukcie

rušené konštrukcie

1. úroveň - nové a rušené konštrukcie

1. úroveň - navrhovaný stav

0 1 3 6 10 m

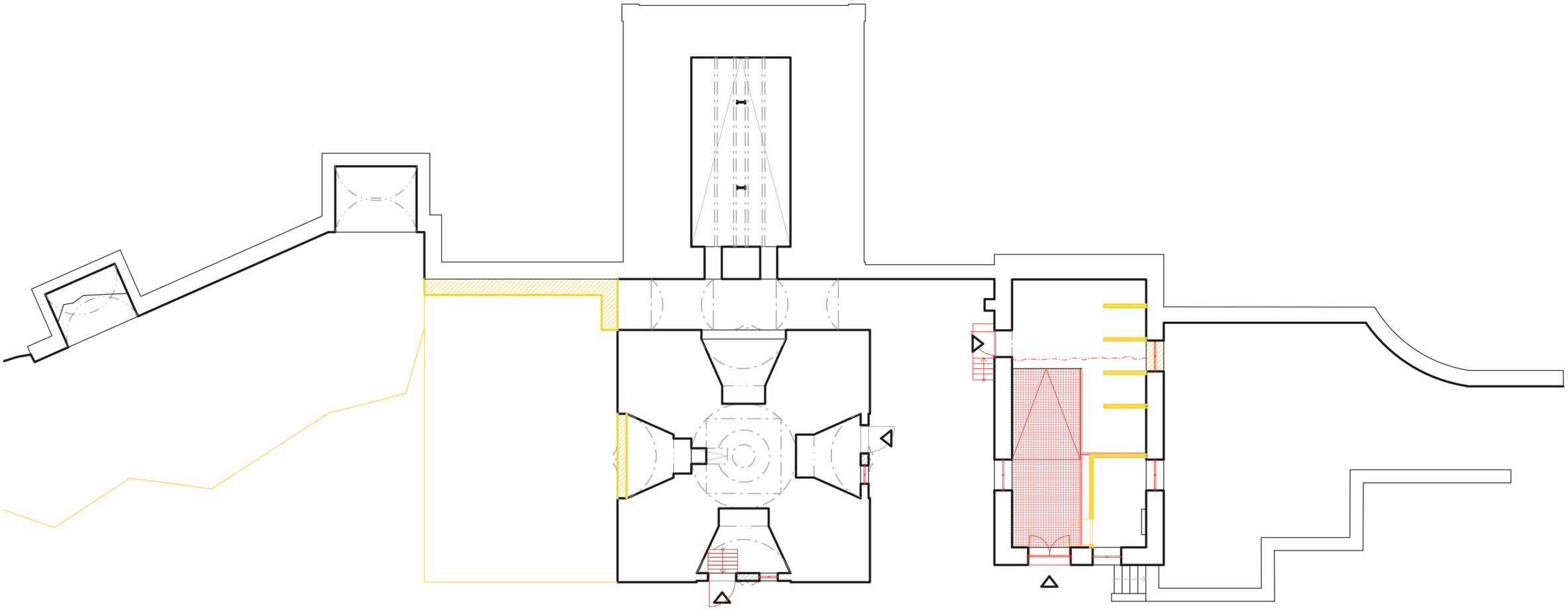
STU FAD

STU BA Fakulta architektúry a dizajnu
2_AT3_A
ZS 2022/2023

Huta Etelka
VA Pauliny - Hrašková - Terao Vošková _ÚDTAOP
Bc. Natália Zafková

garant predmetu: prof. Ing. arch. Pavel Gregor, PhD.
konzultujúci práce: Ing. arch. P. Pauliny, PhD., doc. Ing. arch. N. Hrašková, PhD,
Ing. arch. K. Terao Vošková, PhD.

architektonická štúdia
21.12.2022
č. výkresu **33**

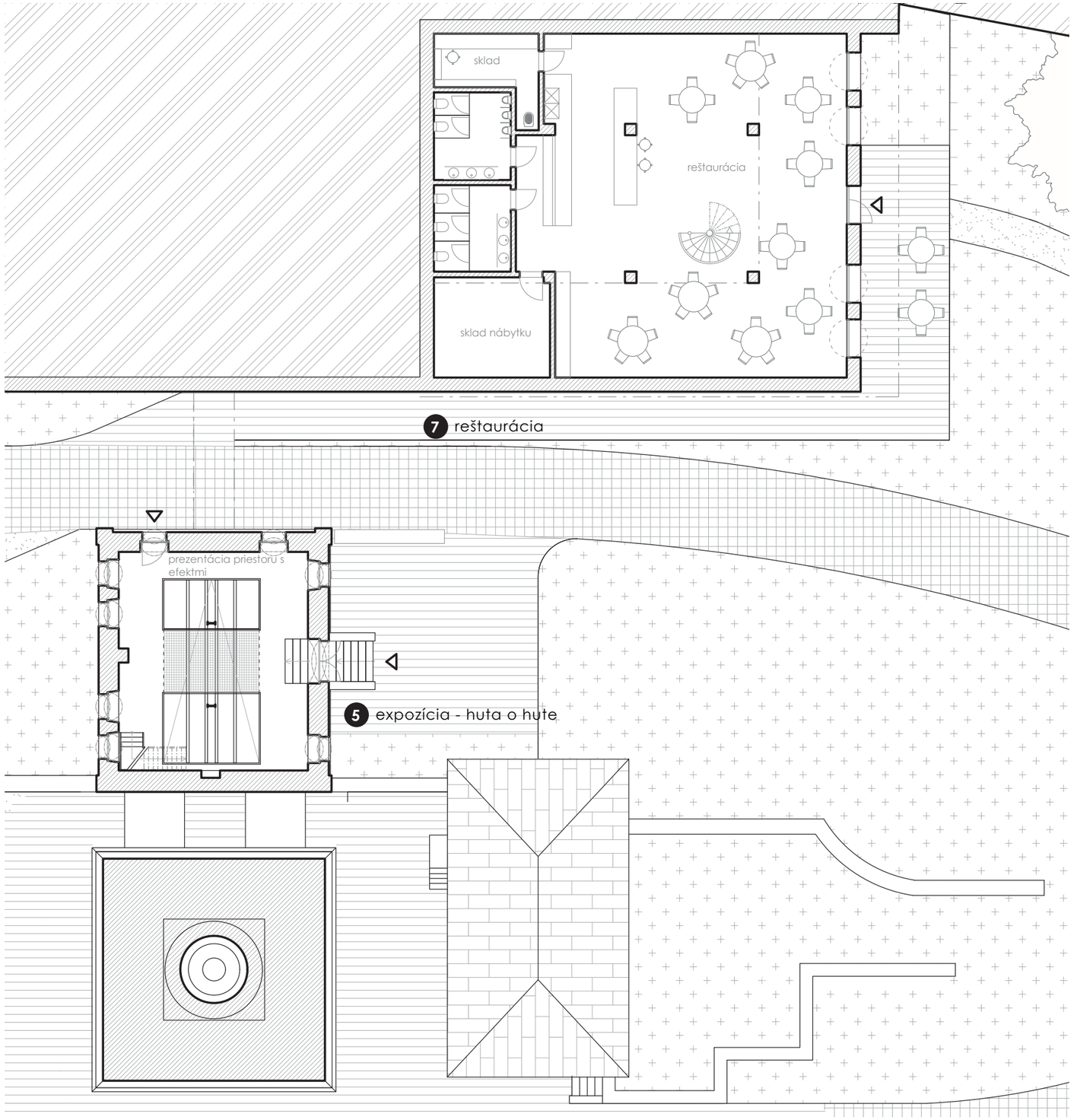

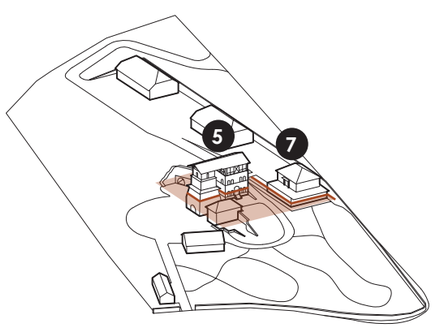
nové konštrukcie

rušené konštrukcie

1. úroveň - nové a rušené konštrukcie

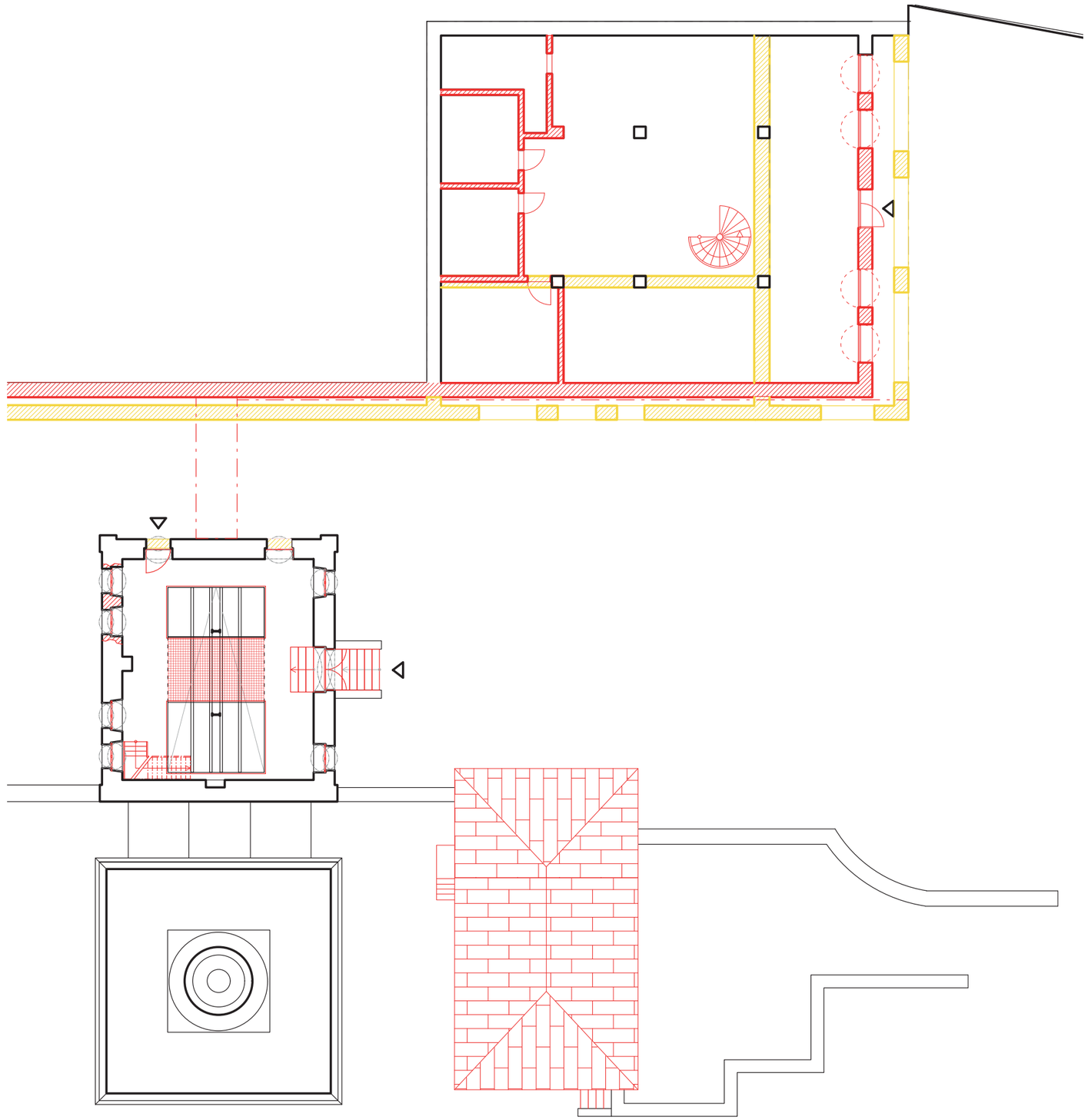
0 1 3 6 10 m

2. úroveň - navrhovaný stav

0 1 3 6 10 m

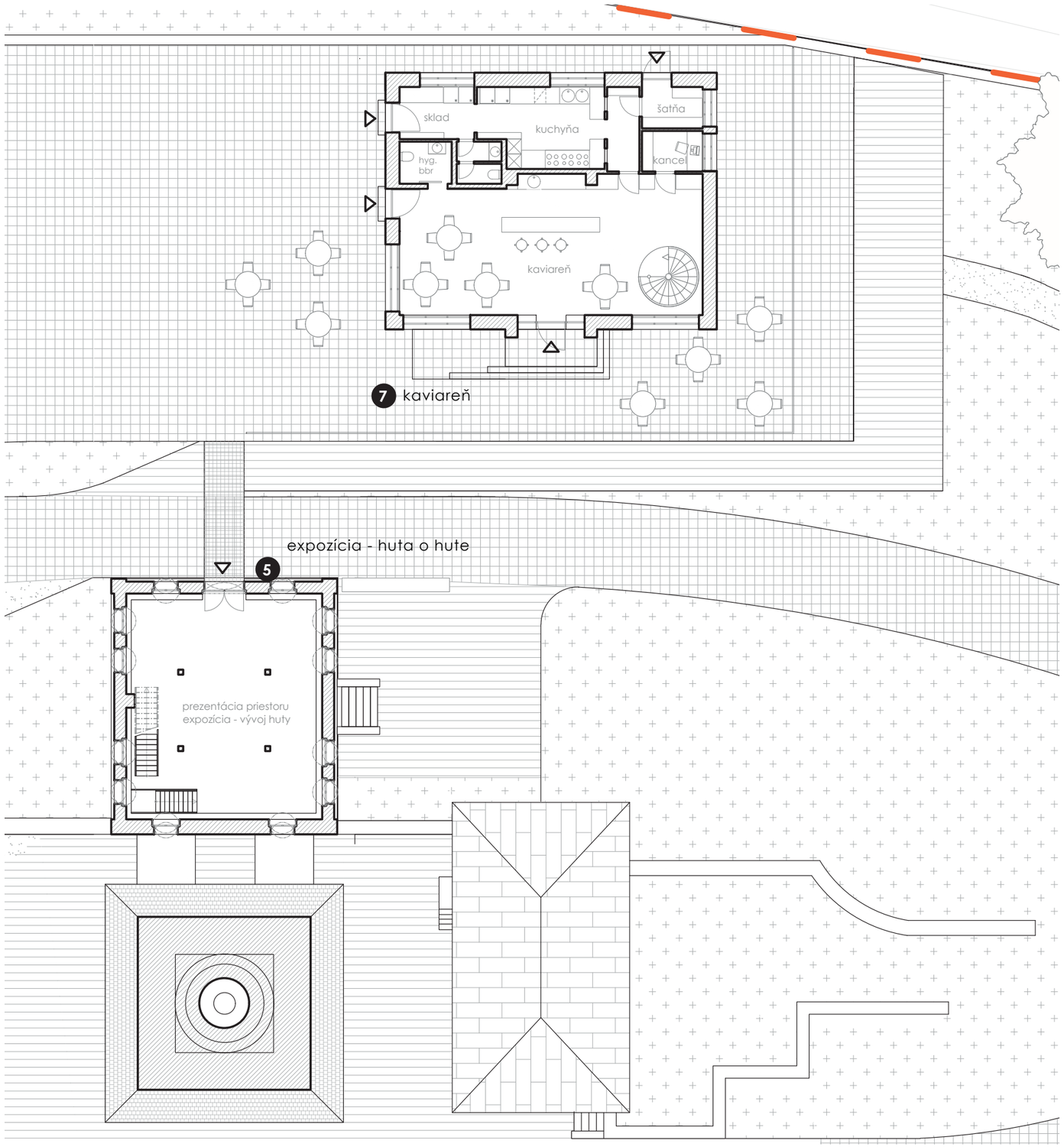

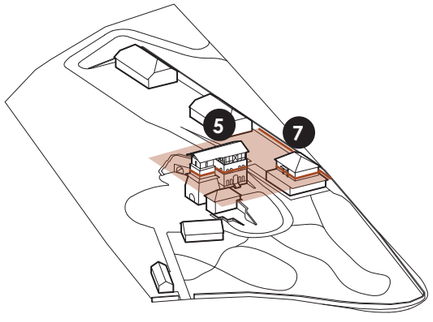
nové konštrukcie

rušené konštrukcie

2. úroveň - nové a rušené konštrukcie

0 1 3 6 10 m

3. úroveň - navrhovaný stav

0 1 3 6 10 m

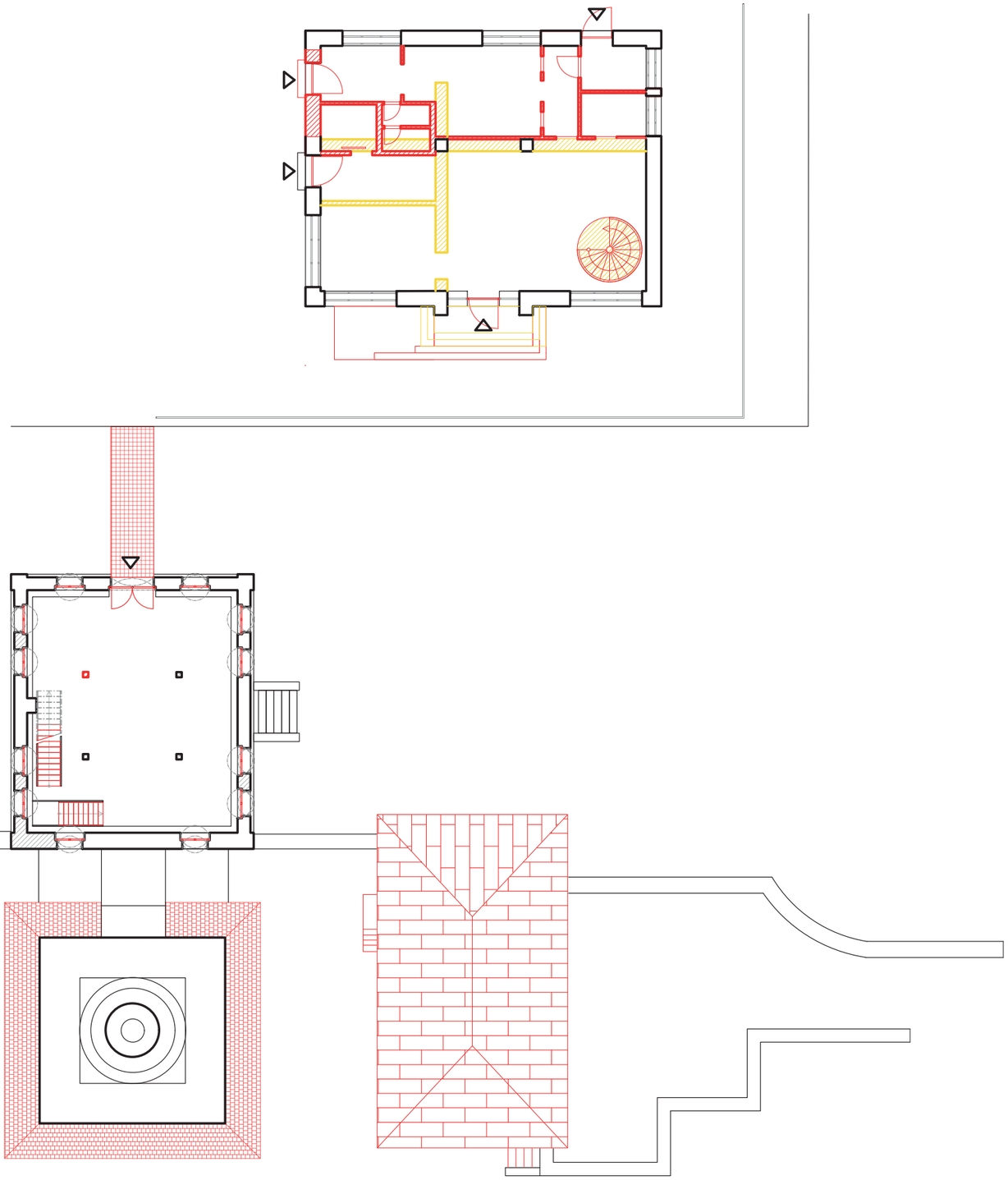
STU FAD

STU BA Fakulta architektúry a dizajnu
2_AT3_A
ZS 2022/2023

Huta Etelka
VA Pauliny - Hrašková - Terao Vošková _ÚDTAOP
Bc. Natália Zafková

garant predmetu: prof. Ing. arch. Pavel Gregor, PhD.
konzultujúci práce: Ing. arch. P. Pauliny, PhD., doc. Ing. arch. N. Hrašková, PhD,
Ing. arch. K. Terao Vošková, PhD.

architektonická štúdia
21.12.2022
č. výkresu **37**

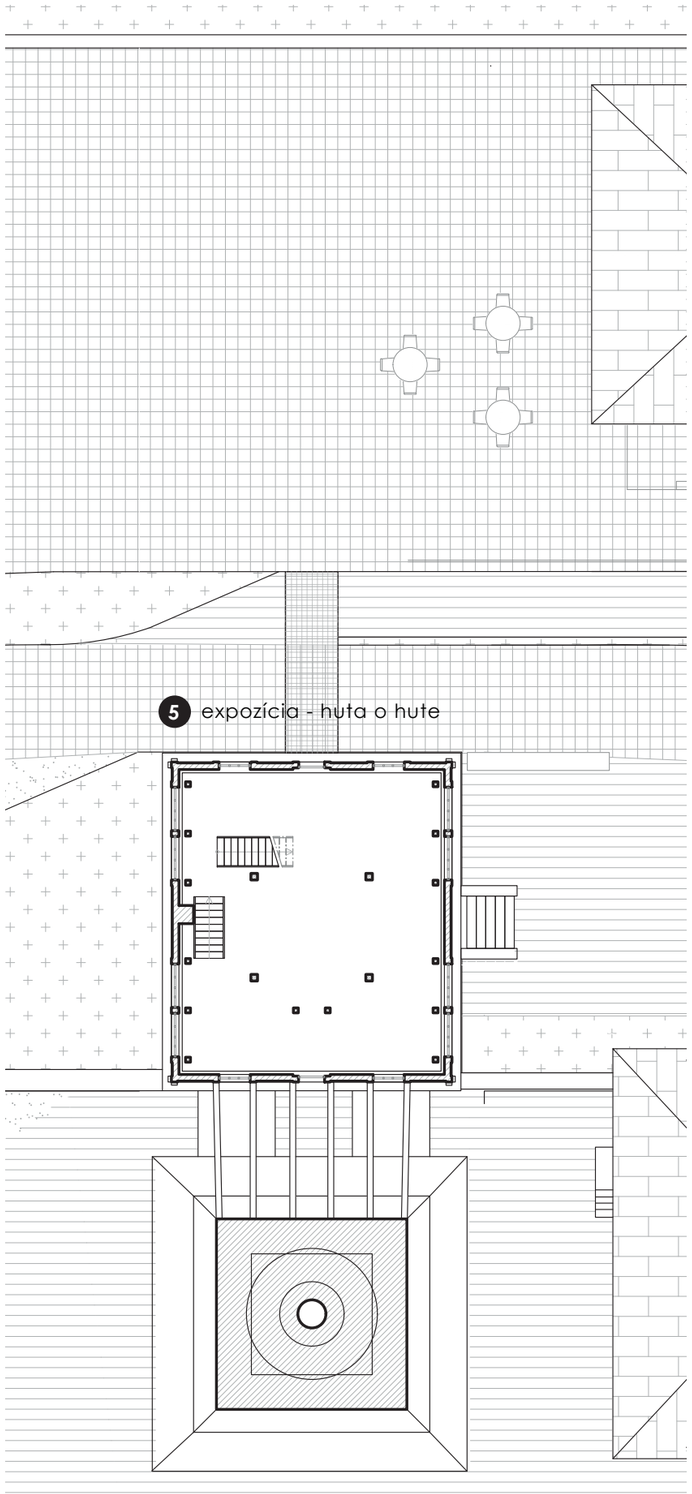

nové konštrukcie

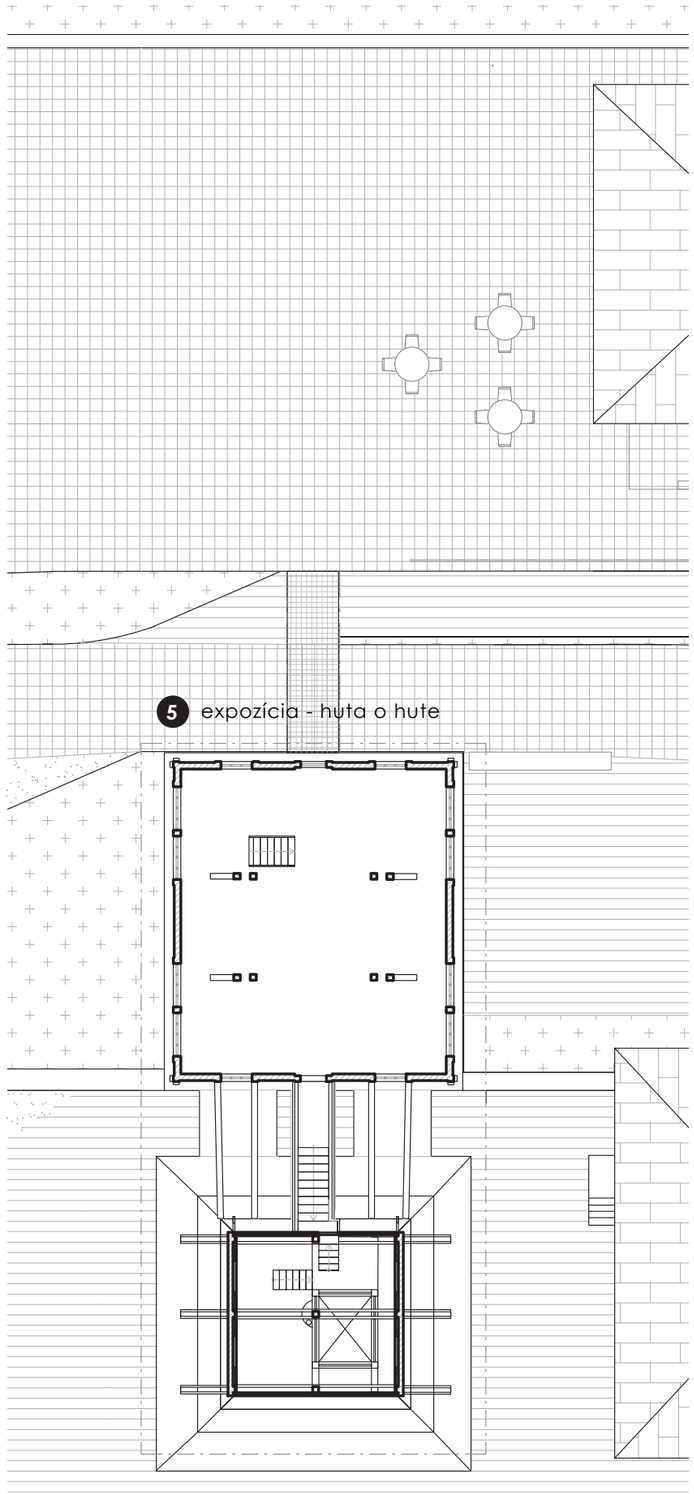
rušené konštrukcie

3. úroveň - nové a rušené konštrukcie

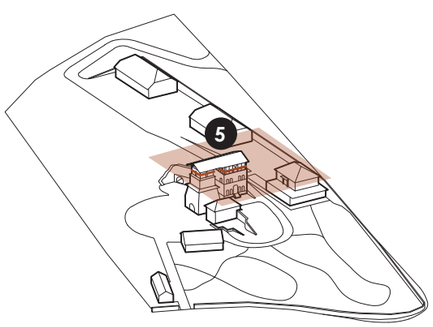
0 1 3 6 10 m

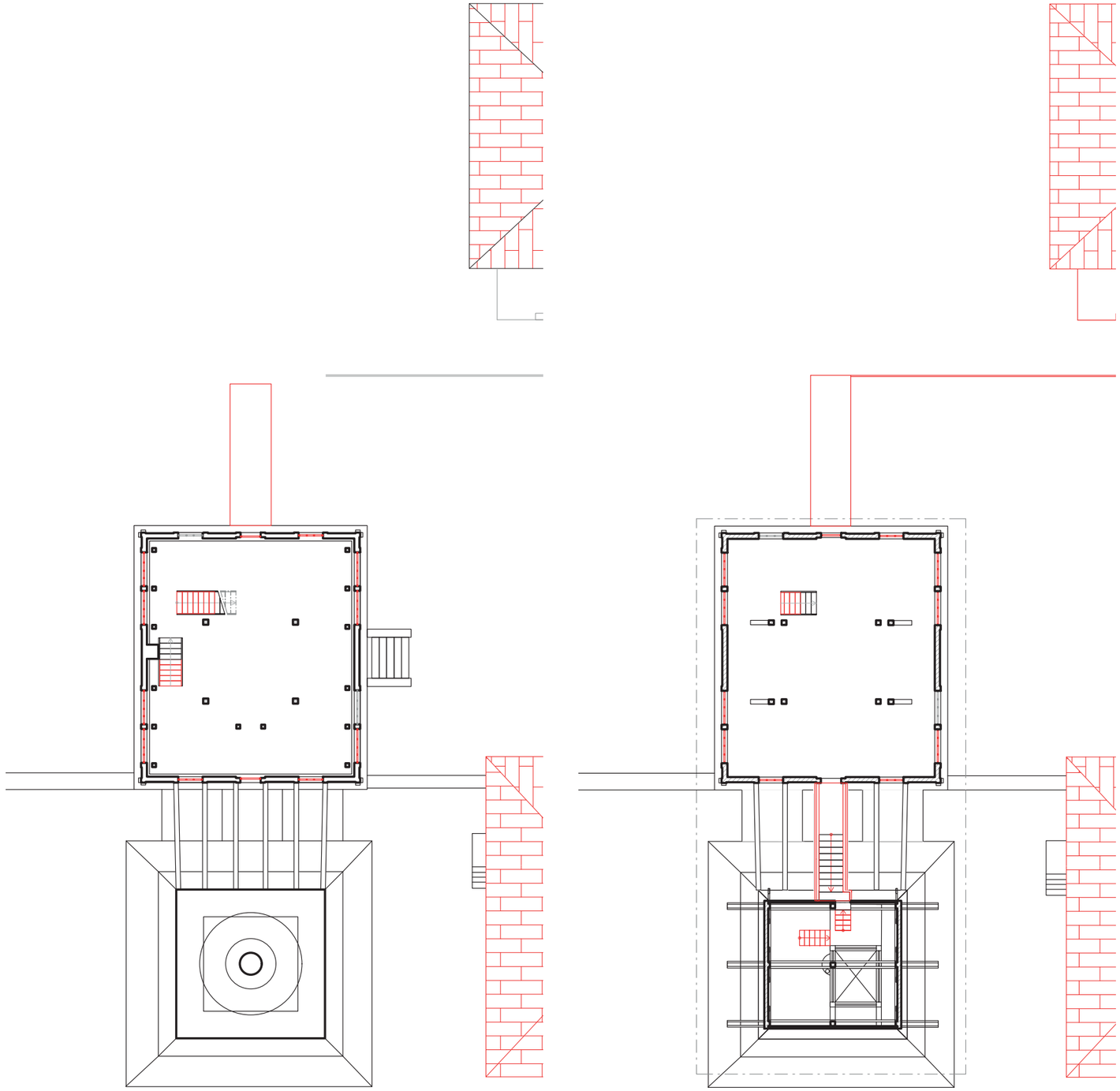
4. úroveň - navrhovaný stav

5. úroveň - navrhovaný stav

0 1 3 6 10 m

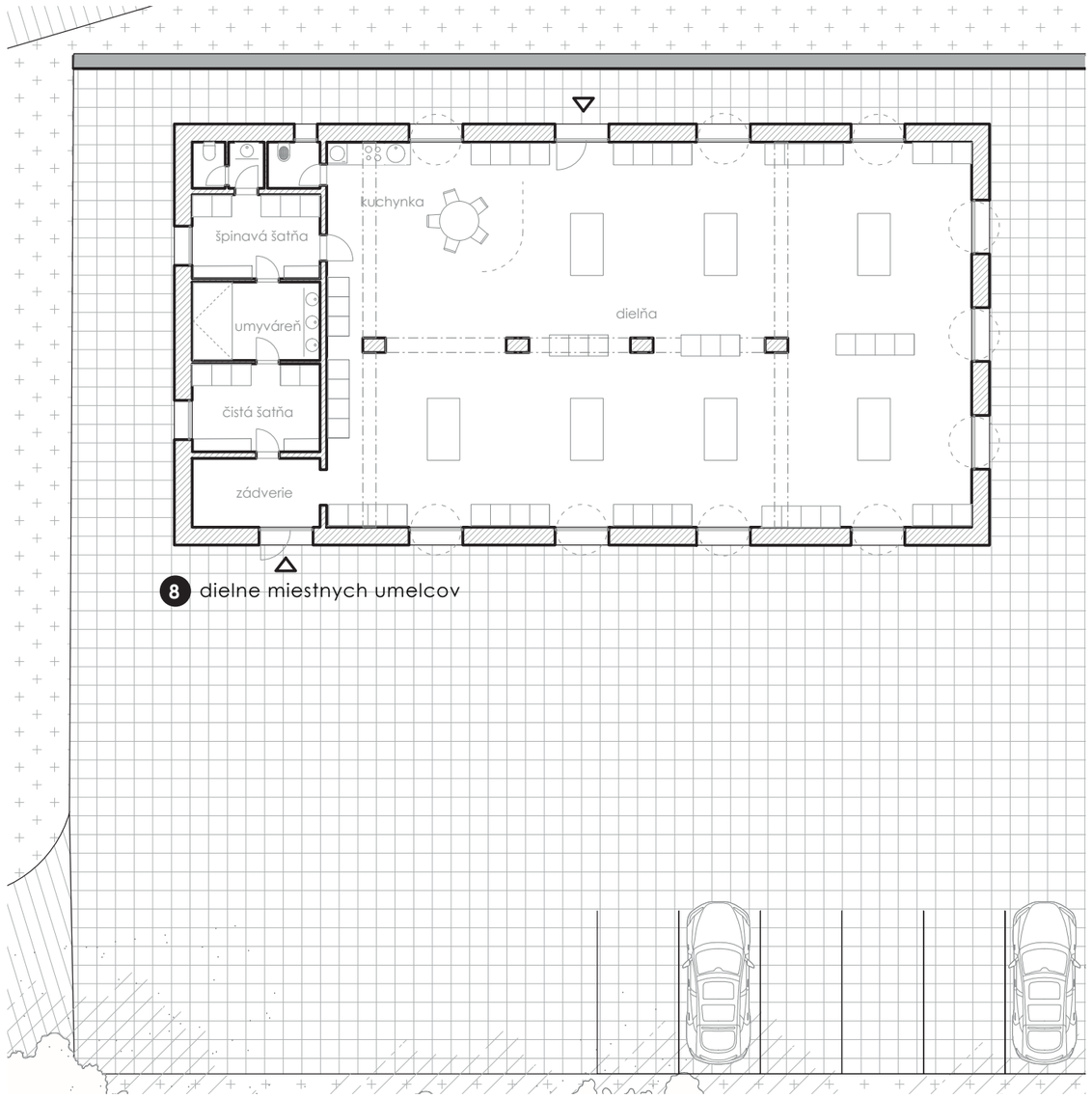
nové konštrukcie

rušené konštrukcie

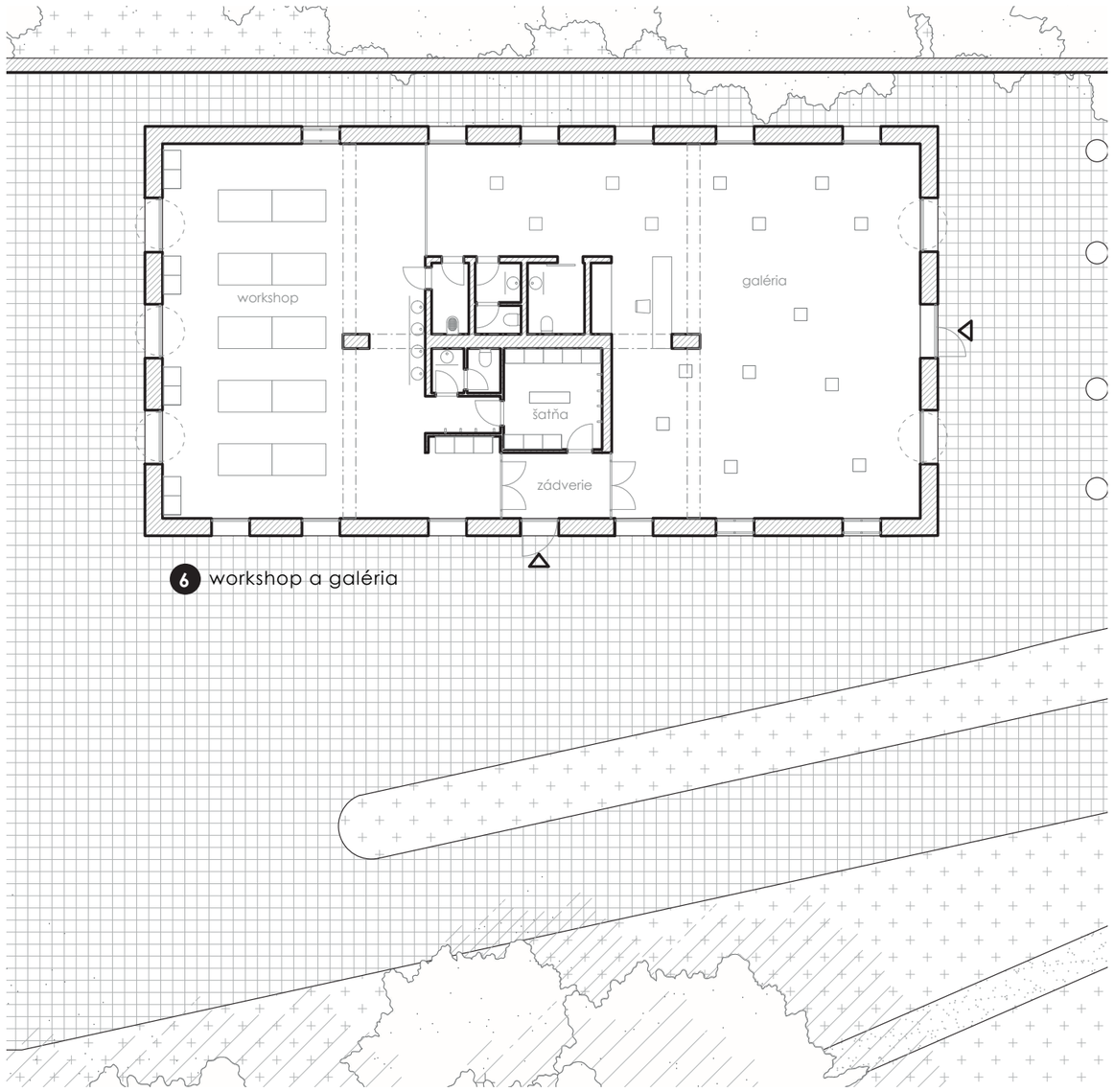
4. úroveň - nové a rušené konštrukcie

5. úroveň - nové a rušené konštrukcie

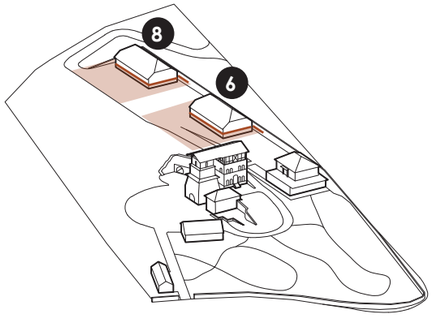
0 1 3 6 10 m

8 dielne miestnych umelcov

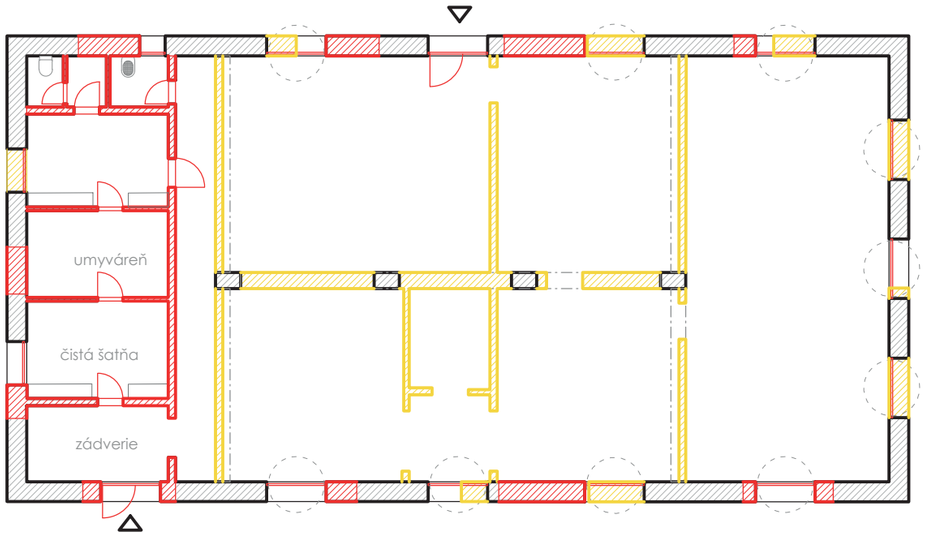

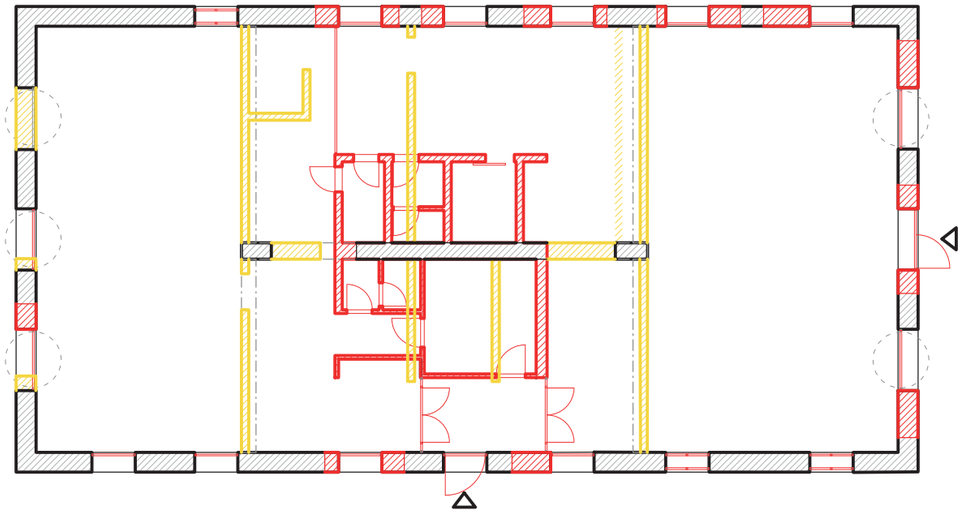
6 workshop a galéria

3. úroveň - navrhovaný stav

0 1 3 6 10 m

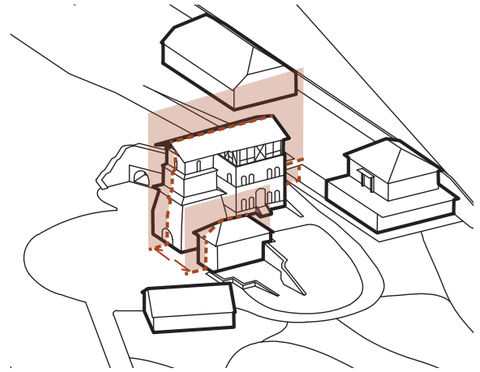

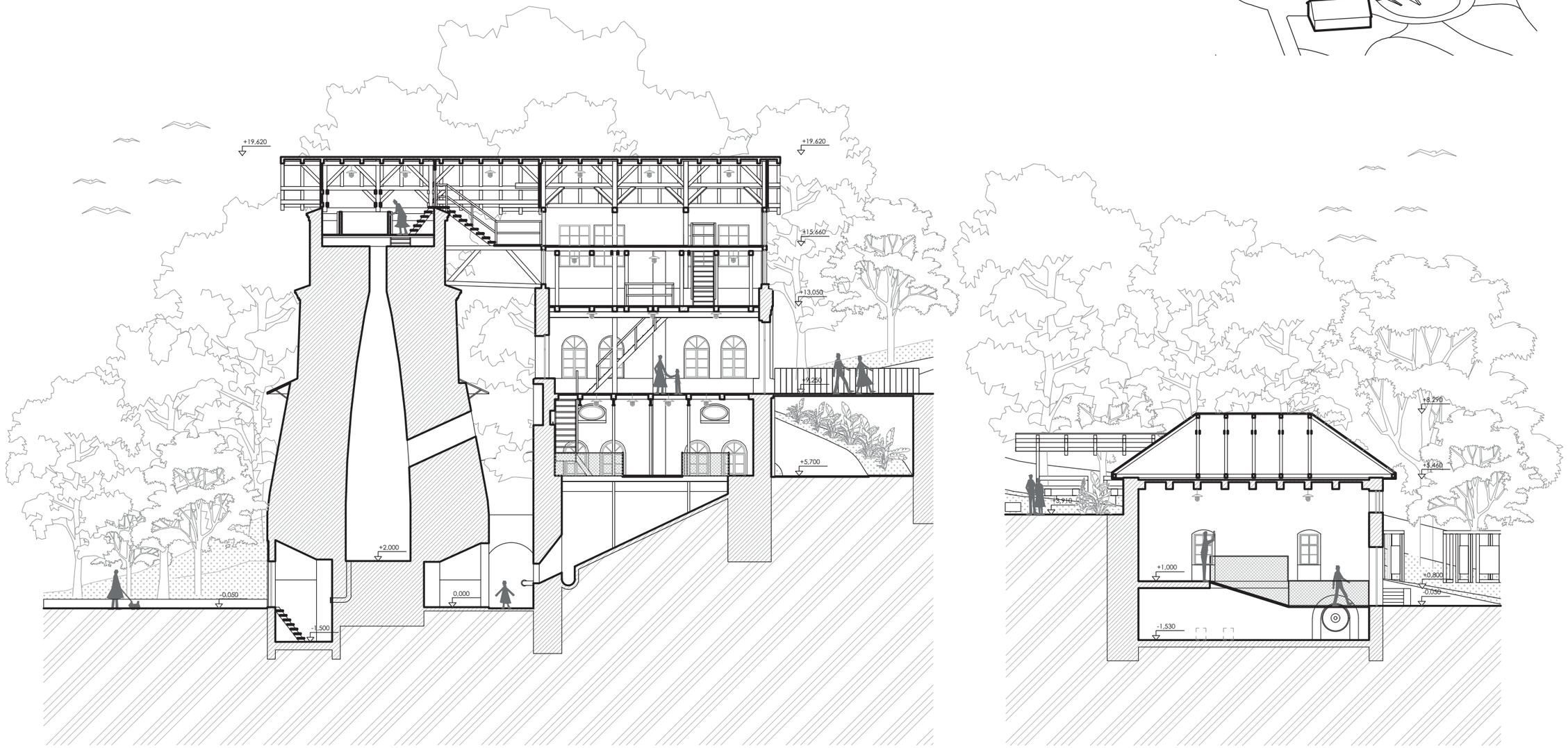
nové konštrukcie

rušené konštrukcie

3. úroveň - nové a rušené konštrukcie

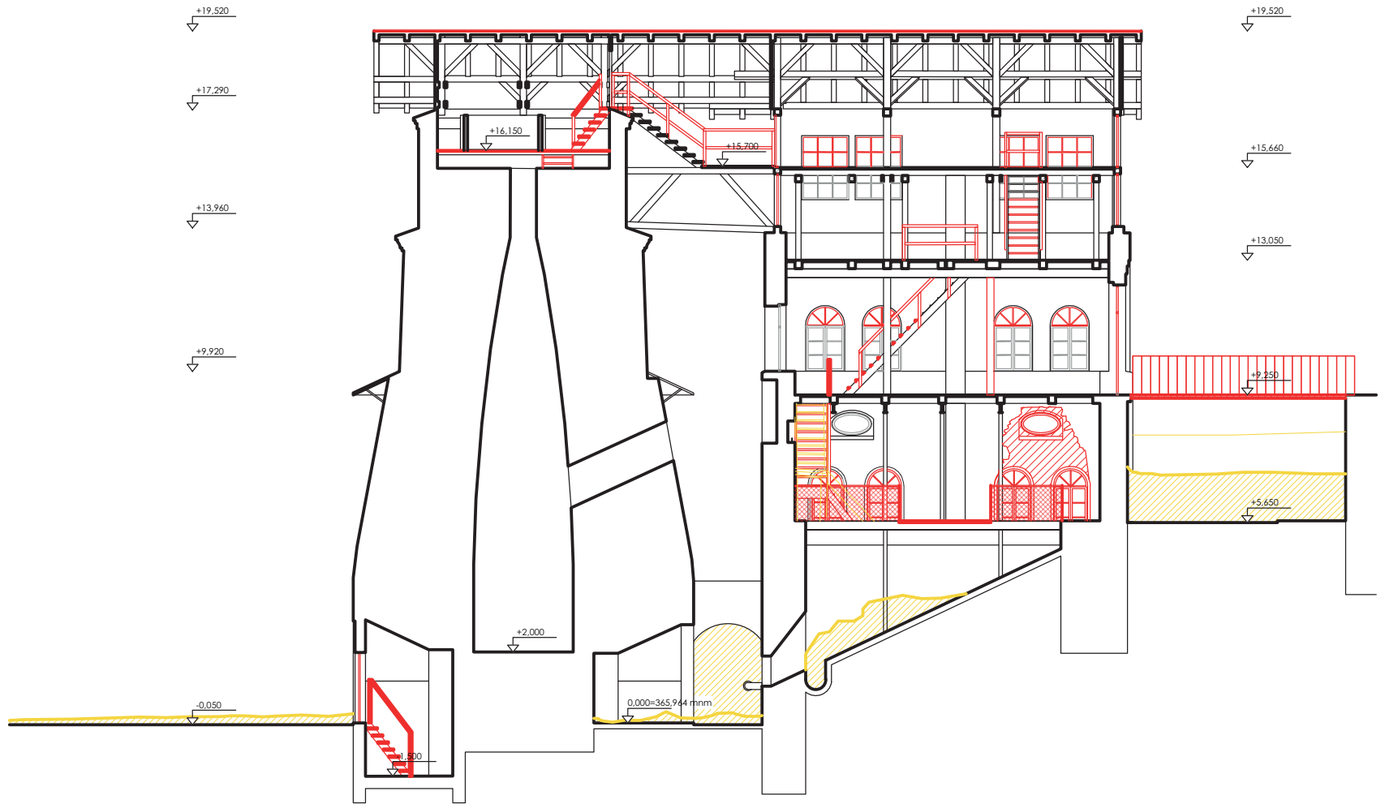
0 1 3 6 10 m

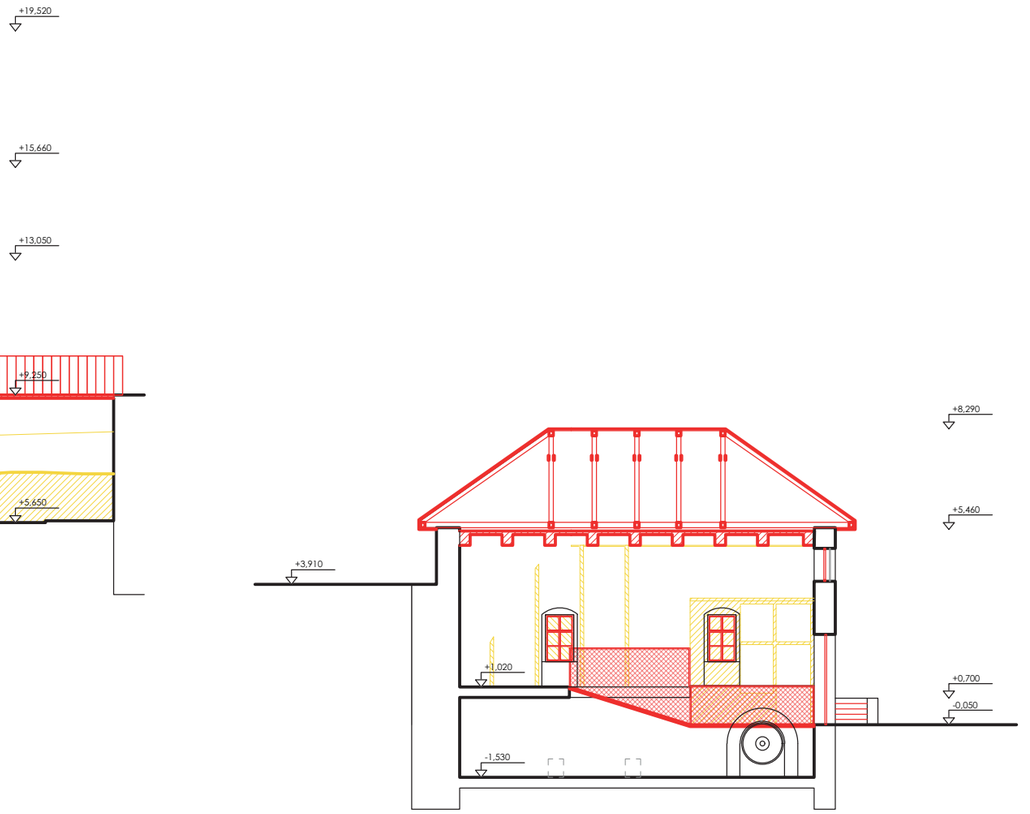

rezy - huta Etelka a elektráreň - navrhovaný stav

0 1 3 6 10 m

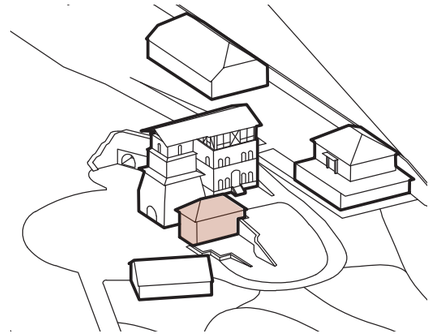

nové konštrukcie

rušené konštrukcie

rezy - huta Etelka a elektráreň - nové a rušené konštrukcie

0 1 3 6 10 m

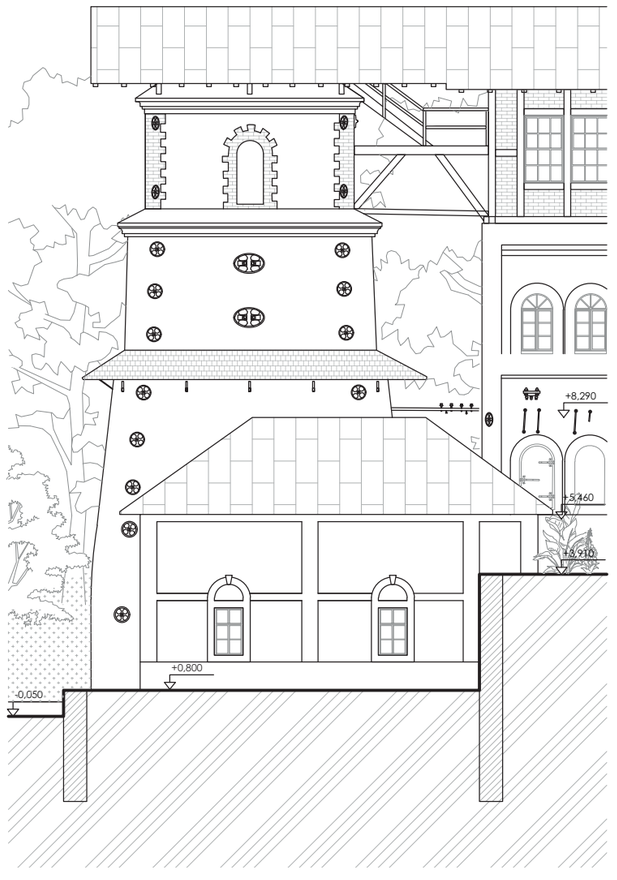

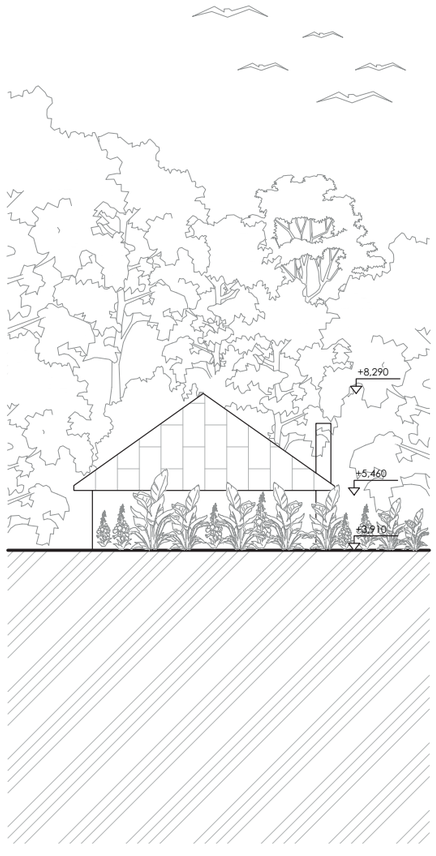
pohľad južný

pohľad východný

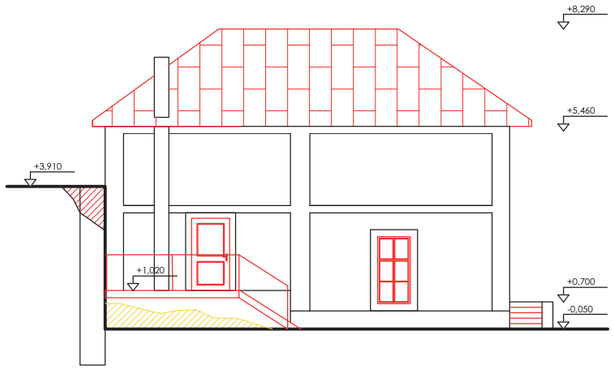
pohľad severný

pohľad západný

pohľady - elektráreň - navrhovaný stav

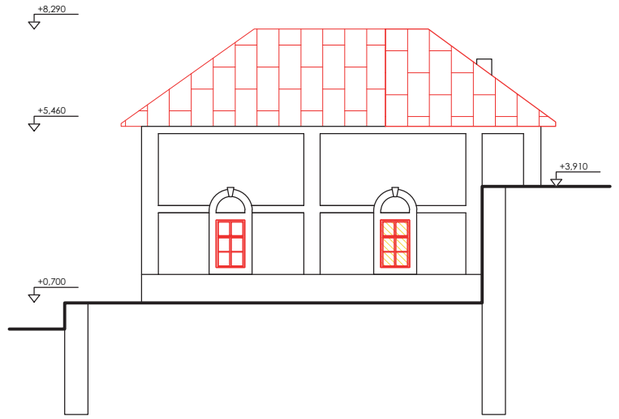
0 1 3 6 10 m

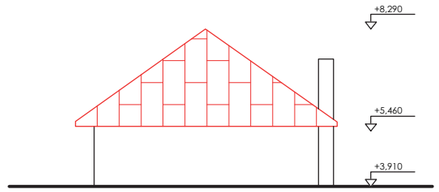
pohľad južný

pohľad východný

pohľad severný

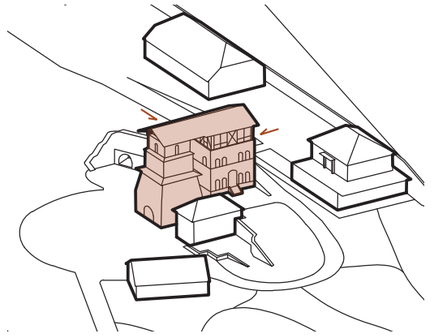
pohľad západný

nové konštrukcie

rušené konštrukcie

pohľady - elektráreň - nové a rušené konštrukcie

0 1 3 6 10 m

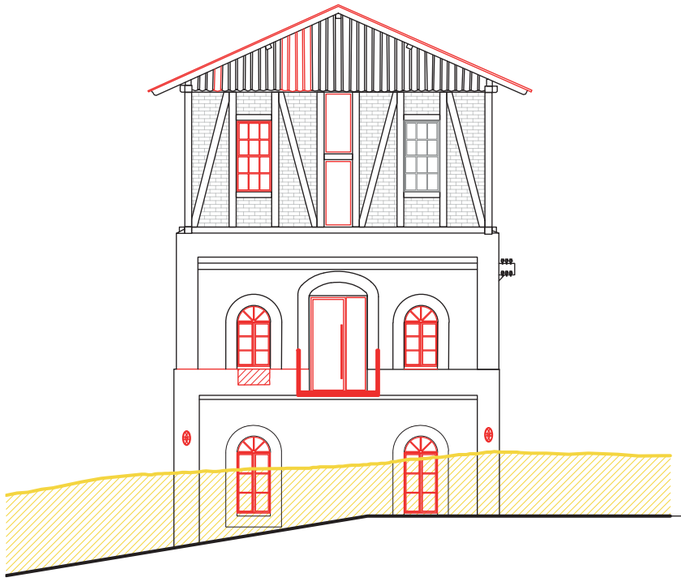
pohľad západný

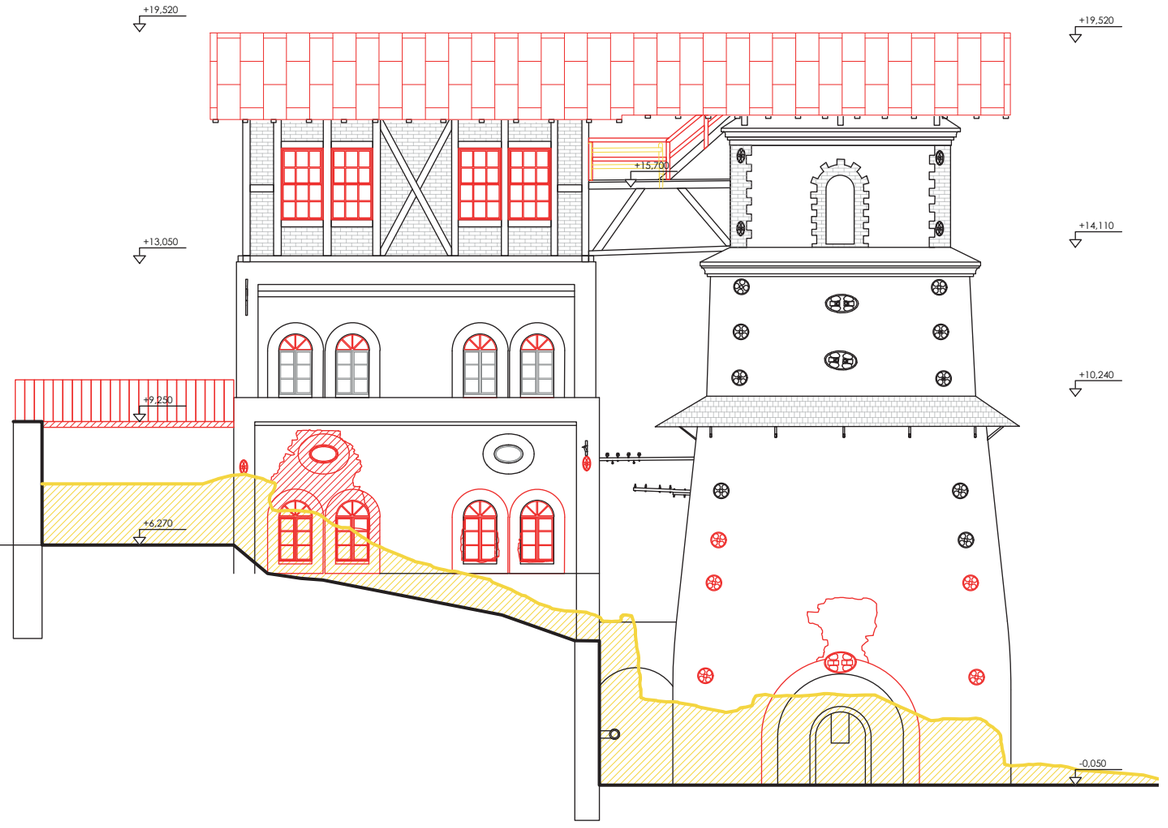
pohľad južný

pohľady - huta Etelka - navrhovaný stav

0 1 3 6 10 m

pohľad západný

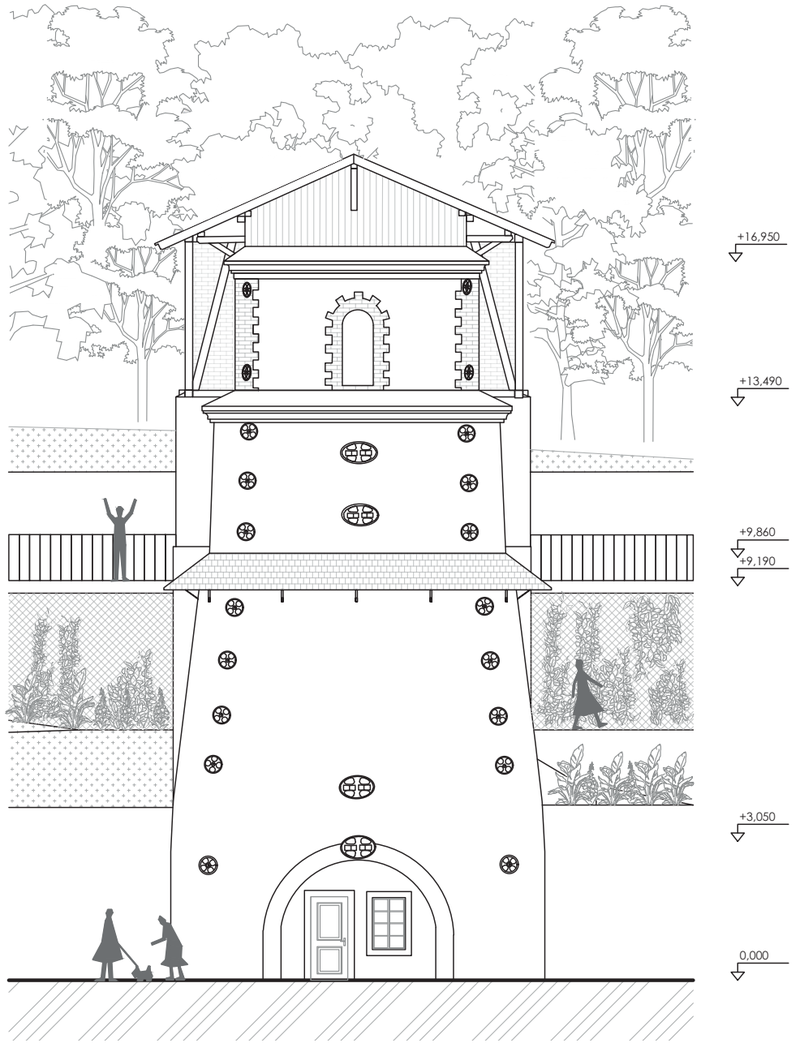
pohľad južný

nové konštrukcie

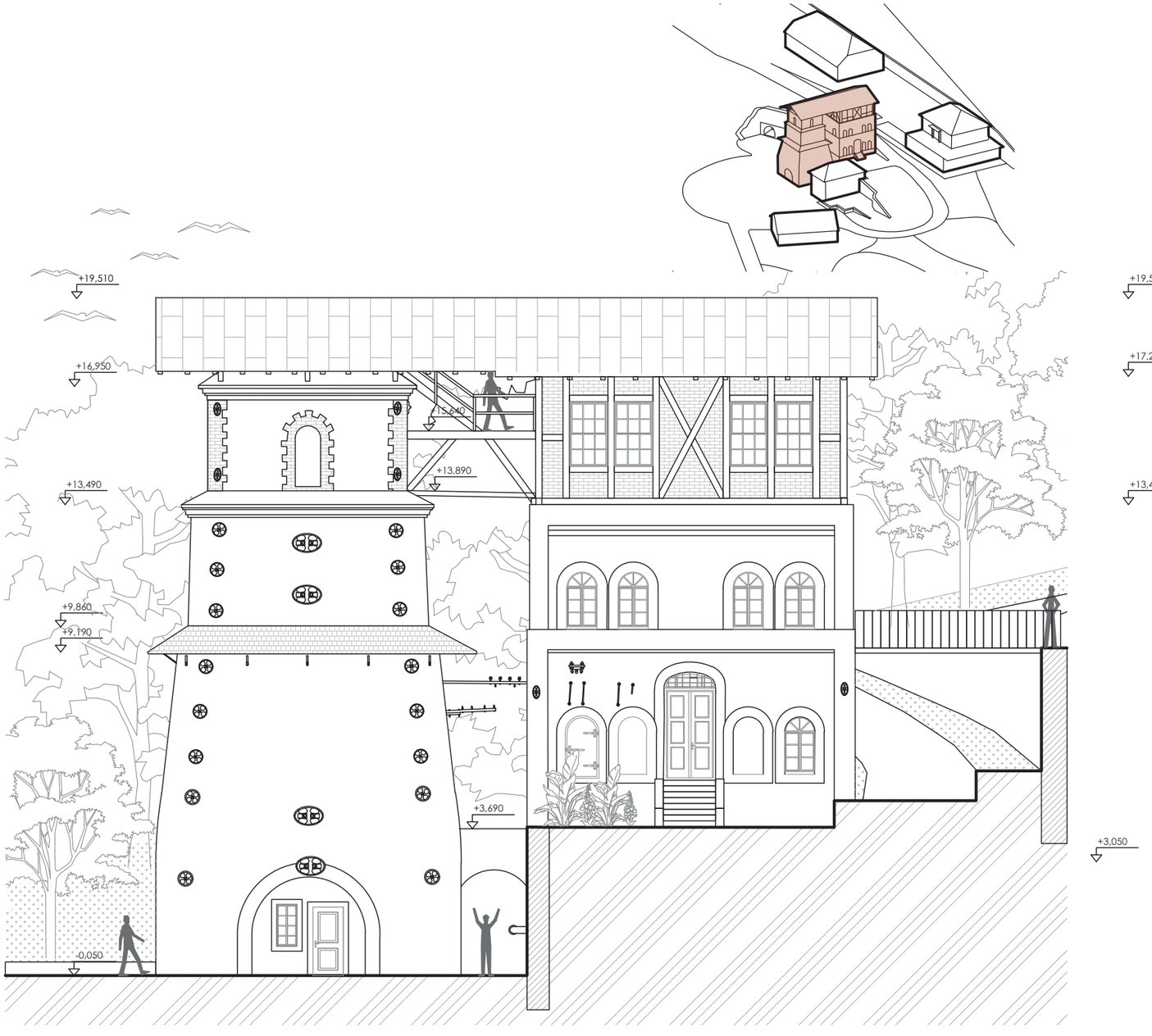
rušené konštrukcie

pohľady - huta Etelka - nové a rušené konštrukcie

0 1 3 6 10 m

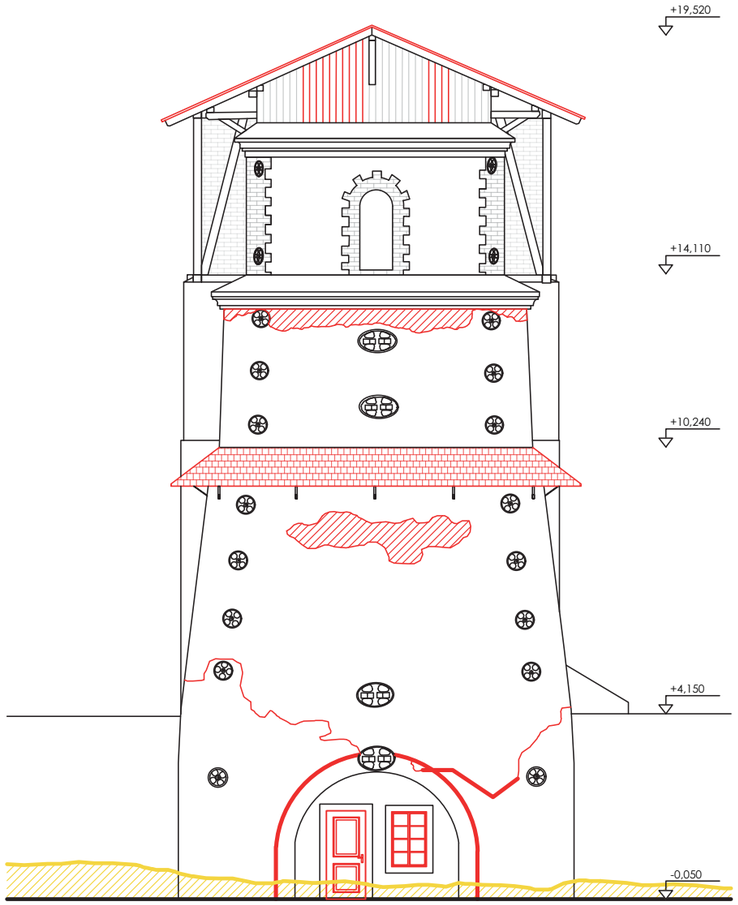
pohľad východný

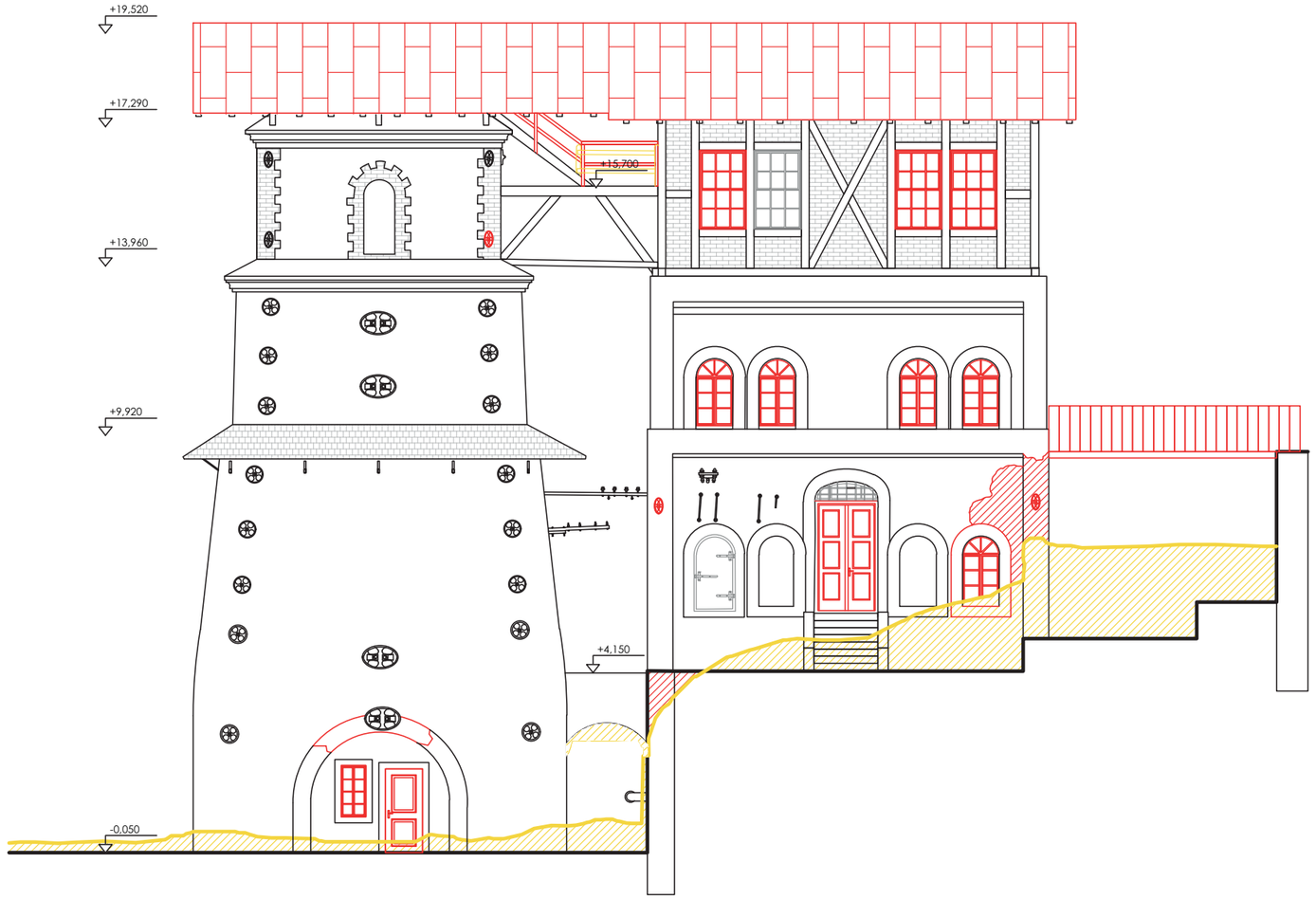
pohľad severný

pohľady - huta Etelka - navrhovaný stav

0 1 3 6 10 m

pohľad východný

pohľad severný

nové konštrukcie

rušené konštrukcie

pohľady - huta Etelka - nové a rušené konštrukcie

0 1 3 6 10 m

